

INSTYTUT PSYCHIATRII I NEUROLOGII

Janusz Sierosławski

**UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ
RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W 2019 R.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH
ESPAD**

WARSZAWA 2019

Badanie zostało sfinansowane przez Zarząd
Województwa Małopolskiego

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	3
WPROWADZENIE	6
CEL BADANIA	7
POPULACJA I PRÓBA	8
PROCEDURA BADAWCZA	9
WYNIKI	10
Palenie tytoniu	11
Picie napojów alkoholowych	20
Używanie innych substancji psychoaktywnych	38
Problem dopalaczy	53
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	57
Doświadczanie problemów związanych z piciem alkoholu	62
Dostępność substancji psychoaktywnych	64
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	76
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	80
Rodzice a używanie substancji przez młodzież	82
Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo	85
Gry hazardowe	91
Wiarygodność wyników.....	96
Dynamika problemu w Województwie Małopolskim w latach 2015-2019	98
Województwo Małopolskie na tle innych województw	106
WNIOSKI I REKOMENDACJE	132
PRZYPISY	134

STRESZCZENIE

W październiku i listopadzie 2019 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów pierwszych klas (wiek: 15-16 lat) oraz trzecich klas (wiek: 17-18 lat) szkół średnich Województwa Małopolskiego. Badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy.

Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 73,5% uczniów z młodszej grupy i 93,0% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 40,9% piętnasto-szesnastolatków i 80,1% siedemnasto-osiemnastolatków.

Wysoki odsetek badanych przyznaje się do osiągnięcia stanu upojenia alkoholowego, tak że zaburzeniu ulega stan równowagi, mowa lub pamięć. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz w taki sposób upiło się 9,9% uczniów z młodszej kohorty i 20,5% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 69,8% uczniów młodszych i 35,0% uczniów starszych.

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych, a młodszej kohorcie nawet upijania się jest podobnie rozpowszechnione wśród chłopców i dziewcząt.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu tytoń paliło 47,3% uczniów z młodszej kohorty i 69,0% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 25,0% uczniów z grupy młodszej i 43,0% ze starszej.

Palenie tytoniu jest podobnie rozpowszechnione wśród dziewcząt, jak wśród chłopców.

Jeszcze rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia, chociaż raz w życiu, stały się udziałem 13,7% uczniów z młodszej kohorty i 20,0% ze starszej kohorty.

Sięganie po te leki jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych, niż alkoholu i tytoniu. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 18,3% młodszych uczniów i 38,9% starszych uczniów. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia doświadczeń z używaniem substancji nielegalnych w obu kohortach jest ekstazy. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 3,2% młodszych uczniów i 6,9% starszych uczniów.

Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W pierwszych klasach używa tego środka ponad 15,7% uczniów, zaś w trzecich klasach – 30,4%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 9,8% piętnasto-szesnastolatków i 16,3% siedemnasto-osiemnastolatków używało marihuany lub haszyszu.

Pozytywny wynik testu przesiewowego na problemowe używanie przetworów konopi, uzyskało 5,5% uczniów z młodszej grupy oraz 8,7% uczniów ze starszej kohorty.

Zarówno eksperymentowanie z substancjami nielegalnymi, jak ich okazjonalne używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Odsetki uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy (4,1% pierwszoklasistów i 5,7% trzecioklasistów) są znacznie niższe niż odsetki sięgających po przetwory konopi.

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania, niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Okolo jednej piątej piętnasto-szesnastolatków i jednej czwartej siedemnasto-osiemnastolatków grało, chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 5,0% pierwszoklasistów i 10,8% trzecioklasistów. Można szacować, że 1,9% piętnasto-szesnastolatków i 1,8% siedemnasto-osiemnastolatków może być zagrożonych hazardem problemowym.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe wystandaryzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandaryzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już sześciokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r., w 2007 r., w 2011 r. oraz w 2015 r. na próbach losowych uczniów klas I i III szkół ponadpodstawowych (wg starego systemu edukacji) oraz klas III gimnazjów i klas II szkół ponadgimnazjalnych (wg nowego systemu edukacji). W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2015 r. w badaniu uczestniczyło już 35 krajów naszego kontynentu. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu

lekarza polskie piętnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucji na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane zarówno w skali kraju, jak i na poziomie regionalnym i lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska, stąd potrzeba podejmowania także badań w skali lokalnej i regionalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była jednak również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży Województwa Małopolskiego i porównania z wynikami badań ESPAD dla całego kraju.

POPULACJA I PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 2003 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 2001 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia, podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji. Założono, że 95% tej młodzieży uczęszcza do szkół, w zdecydowanej większości uczniów do pierwszych klas (wiek: 15-16 lat) oraz trzecich klas (wiek: 17-18 lat) szkół średnich (licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe). W związku z tym próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas.

Schemat losowania przewidywał równomierny rozkład próby w województwie przy maksymalnym jej rozproszeniu. Operatem losowania była lista szkół MEN zawierająca informacje o liczbie klas w każdej ze szkół. Jednostką losowania była klasa szkolna, próba miała zatem charakter klastrowo–warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby uczniów z danego poziomu nauczania, aby każdy uczeń miał jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od Małości szkoły i Małości klasy. Klasy dobierane były w losowaniu prostym. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Badanie poprowadzono w 112 klasach szkolnych: 56 pierwszych klas i 56 trzecich klas szkół średnich. Zrealizowana próba uczniów Województwa Małopolskiego liczyła 1425 uczniów pierwszych klas oraz 1267 uczniów trzecich klas szkół średnich. W młodszej kohorcie 51,9% stanowiły dziewczęta, zaś 48,1% - chłopcy. W starszej kohorcie było 48,3% chłopców oraz 51,7% dziewcząt.

Zastosowana w badaniu wielkość próby przy opisanej wyżej metodzie jej losowania pozwala na uzyskanie reprezentatywności statystycznej dla każdej z kohort.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują nie tylko młodzież urodzoną w 2003 r. oraz w 2001 r., ale wszystkich uczniów pierwszych klas oraz trzecich klas szkół średnich. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie drugorocznicy oraz ci, którzy wcześniej rozpoczęli karierę szkolną.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankieterów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankieterzy byli zatrudniani przede wszystkim ludzie młodzi, głównie studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankieterzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Praca ankieterów była wyrywkowo kontrolowana przez koordynatorów. Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków ankietera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez ankietera. Badanie uzyskało wsparcie Ministra Edukacji Narodowej, którego pismo w tej sprawie zostało przekazane za pośrednictwem kuratoriów do wylosowanych szkół.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości.

Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),

- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem instruktorów lokalnych. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 21.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Dalej zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. Następnie omówimy postrzegane ryzyko używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Później zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice. Na koniec przyjrzymy się kwestiom korzystania przez młodzież nowych mediów elektronicznych oraz problemowi gier hazardowych.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, a także palących okazjonalnie lub regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 1.

Tabela 1. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie palił	52,7	50,1
	1-2 razy	12,2	13,9
	3-5 razy	6,9	6,2
	6-9 razy	3,6	4,5
	10-19 razy	4,7	5,3
	20-39 razy	4,1	4,3
	40 razy lub więcej	15,9	15,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie palił	31,0	34,5
	1-2 razy	10,0	12,9
	3-5 razy	7,4	7,9
	6-9 razy	4,8	4,8
	10-19 razy	6,1	7,2
	20-39 razy	5,2	5,6
	40 razy lub więcej	35,4	27,2

W czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 47,3% pierwszoklasistów i 69,0% trzecioklasistów. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić frakcję osób, które paliły nie więcej niż 5 razy w swoim życiu. Frakcja ta liczy 19,1% młodszych i 17,4% starszych. Jednocześnie 15,9% z pierwszej grupy i 35,4% z drugiej paliło 40 razy lub więcej. Te ostatnie frakcje badanych, to osoby, których palenie wyszło poza fazę eksperymentowania.

Porównanie wyników z Województwa Małopolskiego z wynikami dla całego kraju wskazuje na większe rozpowszechnienie podejmowanie prób palenia tytoniu w starszej kohorcie w badanym województwie niż średnio w kraju, a także wyższe odsetki uczniów, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu.

W młodszej kohorcie wyniki z województwa nie odbiegają znacząco od wyników na poziomie kraju.

W Województwie Małopolskim palenie tytoniu w starszej kohorcie nie jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych, podobnie jak ma to miejsce w skali kraju (tabele 2 i 3). Jednak palenie co najmniej 40 razy spotykamy częściej w grupie chłopców. W próbie ogólnopolskiej ten wskaźnik nie jest zróżnicowany ze względu na płeć.

Wśród piętnasto-szesnastolatków w Małopolsce odsetek tych, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu jest wyższy wśród chłopców niż wśród dziewcząt. Podobnie jest na poziomie kraju, chociaż tu różnica jest mniejsza. Inną prawidłowość obserwujemy analizując rozpowszechnienie podejmowania prób palenia. Ten wskaźnik w młodszej kohorcie w województwie nie jest różnicowany przez płeć, podobnie jak na poziomie.

Tabela 2. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie palił	51,2	49,7
	1-2 razy	13,2	15,4
	3-5 razy	6,7	5,7
	6-9 razy	2,6	4,2
	10-19 razy	4,1	4,7
	20-39 razy	3,7	2,8
	40 razy lub więcej	18,6	17,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie palił	31,7	36,0
	1-2 razy	10,4	13,1
	3-5 razy	6,7	7,2
	6-9 razy	3,9	4,7
	10-19 razy	4,9	6,5
	20-39 razy	4,6	5,1
	40 razy lub więcej	37,7	27,4

Tabela 3. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez dziewczęta

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie palił	53,9	50,3
	1-2 razy	11,4	12,7
	3-5 razy	7,0	6,6
	6-9 razy	4,5	4,6
	10-19 razy	5,3	5,9
	20-39 razy	4,5	5,7
	40 razy lub więcej	13,4	14,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie palił	30,4	33,1
	1-2 razy	9,7	12,6
	3-5 razy	8,2	8,6
	6-9 razy	5,7	4,9
	10-19 razy	7,2	7,8
	20-39 razy	5,9	6,1
	40 razy lub więcej	33,0	26,9

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 25,0% piętnasto-szesnastolatków i 43,0% siedemnasto-osiemnastolatków (tabela 4).

Wśród nich, odnotowujemy znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. Uczniowie z młodszej kohorty w 3,2% zaliczali się do grupy palących codziennie w ilości przekraczającej 10 papierosów dziennie, analogiczny odsetek w starszej kohorcie wynosi 6,7%.

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	75,0	77,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,6	7,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,0	3,1
	1-5 papierosów dziennie	6,0	6,1
	6-10 papierosów dziennie	2,1	3,0
	11-20 papierosów dziennie	1,8	1,7
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,4	1,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	57,0	64,5
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	11,4	10,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,7	5,8
	1-5 papierosów dziennie	12,0	9,3
	6-10 papierosów dziennie	6,3	4,7
	11-20 papierosów dziennie	5,0	3,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,7	1,4

Uczniowie ze starszej kohorty Województwa Małopolskiego częściej niż uczniowie w całym kraju zaliczali się do palących tytoń w czasie ostatnich 30 dni. Rozpowszechnienie codziennego palenia w ilości, co najmniej 10 papierosów w ciągu doby, było w województwie identyczne, jak średnio w kraju.

W młodszej kohorcie nie obserwujemy różnic między próbą wojewódzką a próbą ogólnopolską.

Rozpowszechnienie aktualnego palenia okazało się być niezależne od płci zarówno wśród młodszej, jak i wśród starszej młodzieży (tabele 5 i 6).

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	75,1	77,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	8,5	7,3
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,3	2,3
	1-5 papierosów dziennie	5,4	5,3
	6-10 papierosów dziennie	2,4	3,8
	11-20 papierosów dziennie	1,9	2,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,4	1,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	55,9	65,5
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,2	9,8
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,1	5,8
	1-5 papierosów dziennie	12,0	8,6
	6-10 papierosów dziennie	6,4	5,1
	11-20 papierosów dziennie	7,1	3,5
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,3	1,8

Z podobną prawidłowością spotykamy się także na poziomie kraju. Jednak wypalanie co najmniej 10 papierosów dziennie w Województwie Małopolskim jest częściej deklarowane przez chłopców niż dziewczęta.

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	74,8	77,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,7	8,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,8	3,8
	1-5 papierosów dziennie	6,5	6,7
	6-10 papierosów dziennie	1,9	2,3
	11-20 papierosów dziennie	1,8	1,1
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,5	,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	58,3	63,8
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	12,5	11,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	7,3	5,9
	1-5 papierosów dziennie	12,0	9,9
	6-10 papierosów dziennie	6,0	4,3
	11-20 papierosów dziennie	3,1	3,2
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,8	1,0

W 2019 roku zapytano uczniów o używanie e-papierosów (tabela 7). Jest ono bardziej rozpowszechnione wśród starszej kohorty zarówno, jeśli chodzi o używanie kiedykolwiek w życiu (odpowiednio 51,2% i 61,8%) jak i o ostatnie 30 dni przed badaniem (odpowiednio 27,6% i 28,8%).

W porównaniu z próbą ogólnopolską, uczniowie z Województwa Małopolskiego rzadziej deklarowali używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni. Szczególnie znaczną różnicę ujawnia porównanie używania e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przebadaniem w grupie starszej młodzieży.

Tabela 7. Używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	51,2	56,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	27,6	30,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	61,8	64,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	28,8	36,5

W obu kohortach wyższy odsetek chłopców niż dziewcząt deklaruował używanie e-papierosów (tabele 8 i 9).

W porównaniu do próby ogólnopolskiej, w przypadku chłopców z młodszej kohorty nie znajdujemy różnic, natomiast ze starszej części w województwie deklarowali używanie e-papierosów.

Dziewczęta z obu kohort Województwa Małopolskiego w mniejszych odsetkach niż ich rówieśnice z próby ogólnopolskiej zaliczają się do użytkowniczek e-papierosów.

Tabela 8. Używanie e-papierosów wśród chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	57,7	59,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	33,1	33,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	64,2	67,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	32,8	41,2

Tabela 9. Używanie e-papierosów wśród dziewcząt

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	45,4	53,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	22,6	27,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	59,3	62,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	24,9	32,2

Innym, w Polsce rzadko spotykanym produktem jest fajka wodna, dość znacznie rozpowszechniona w niektórych krajach europejskich.

Zgodnie z przewidywaniami w Małopolsce używanie fajki wodnej badani deklarują w znacznie mniejszym odsetku, niż używanie e-papierosów (tabela 10). Używanie fajki wodnej okazało się bardziej rozpowszechnione wśród uczniów ze starszej kohorty, niż z młodszej. Nie odnotowano różnic w porównaniu z badaniami ogólnopolskimi.

Tabela 10. Palenie fajki wodnej kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	13,2	13,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,7	3,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	28,1	25,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	5,7	5,1

W obu badanych kohortach wyższy odsetek chłopców niż dziewcząt deklarował palenie fajki wodnej (tabele 11 i 12). Podobne tendencje można zaobserwować wśród młodzieży z próby ogólnopolskiej, gdzie też więcej chłopców korzystało z tej formy używania nikotyny.

Tabela 11. Palenie fajki wodnej wśród chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	18,7	16,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	5,6	5,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	33,1	31,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	7,7	7,1

Tabela 12. Palenie fajki wodnej wśród dziewcząt

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	8,1	10,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	1,9	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	23,2	20,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,7	3,2

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 73,5% uczniów klas pierwszych i 94,4% uczniów trzecich klas szkół średnich (tabela 13).

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 61,6% młodszych uczniów i 92,4% uczniów starszych. Warto zauważyć, że odsetki konsumentów alkoholu, definiowanych jako osoby, które piły jakiegokolwiek napój alkoholowy w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, w przypadku uczniów młodszych nie odbiegają znacznie od odsetków konsumentów stwierdzanych w badaniach na populacji osób dorosłych.

Tabela 13. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	73,5	80,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	61,6	67,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	38,8	46,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	94,4	92,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	92,4	89,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	81,5	76,1

Na tym tle nie dziwi wyższy odsetek konsumentów w klasach starszych - większość uczniów z tych klas w momencie badania była już pełnoletnia lub zbliżała się do wieku dorosłości. Niewiele niższy odsetek konsumentów alkoholu wśród uczniów z młodszej kohorty - głównie piętnasto-szesnastolatków powinien

budzić niepokój spoglądając na rzecz, czy to z perspektywy zdrowia publicznego, czy norm prawnych. Jak pokazują wyniki badania, wśród piętnasto-szesnastolatków picie alkoholu stanowi normę, przynajmniej w sensie statystycznym.

Pierwszoklasiści w Województwie Małopolskim odróżniają się znacząco od uczniów w całym kraju pod względem picia napojów alkoholowych. Zarówno pod względem picia kiedykolwiek w życiu, jak i w ciągu ostatnich 12 miesięcy w niższych odsetkach niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej deklarują picie napojów alkoholowych.

Inaczej jest z trzecioklasistami. W zakresie picia kiedykolwiek w życiu nie różnią się od młodzieży z poziomu całego kraju, natomiast w zakresie picia w czasie ostatnich 12 miesięcy ociągają wyższy wynik.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakikolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 38,8% uczniów z grupy młodszej i 81,5% uczniów z grupy starszej. Trzeba przypomnieć, że badanie było realizowane w październiku i listopadzie - okres ostatnich 30 dni przypadał zatem na wrzesień, październik i listopad, w zależności od tego kiedy, który z badanych wypełniał ankietę. Okres ten nie obejmował zatem świąt, karnawału, czy wakacji, które jak można przypuszczać szczególnie sprzyjają okazjom do picia. Częste używanie alkoholu było znacznie rzadziej deklarowane przez pierwszoklasistów w Województwie Małopolskim niż na terenie całego kraju. Natomiast trzecioklasiści z województwa w wyższym odsetku od ogólnopolskiego pili alkohol w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. W żadnej z dwóch kohort rozpowszechnienie picia alkoholu nie jest zróżnicowane ze względu na płeć (tabele 14 i 15).

W młodszej kohorcie zarówno wśród dziewcząt jak i wśród chłopców picie kiedykolwiek w życiu, picie w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz picie w czasie ostatnich 30 dni było rzadziej deklarowane przez uczniów z Województwa Małopolskiego, niż ich rówieśników z próby ogólnopolskiej.

Tabela 14. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	73,3	80,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	60,5	67,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	39,2	46,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	93,2	91,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	91,4	88,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	80,6	76,5

Tabela 15. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	73,6	79,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	62,8	68,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	38,6	47,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	95,4	93,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	93,5	89,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	82,4	75,7

W starszej kohorcie w zakresie picia kiedykolwiek w życiu nie stwierdza się różnic między województwem a całym kraje, natomiast w zakresie picia w czasie

ostatnich 12 miesięcy oraz ostatnich 30 dni przed badaniem, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt wskaźniki w województwie są wyższe.

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzimy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 16). W pierwszych klasach najwyższy odsetek konsumentów ma piwo, na drugim miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Wśród młodzieży starszej młodzieży, Odsetek konsumentów piwa i wódki jest niemal identyczny, zaś wina – znacznie niższy.

Tabela 16. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	38,2	47,5
	Cider	5,2	7,4
	Alcopop	4,7	5,8
	Wino	22,8	24,7
	Wódka	31,8	33,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	71,6	72,2
	Cider	13,9	12,1
	Alcopop	12,9	9,7
	Wino	47,9	43,2
	Wódka	70,0	60,0

Piwo piło, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, 38,2% uczniów klas pierwszych i znacznie więcej, bo 71,6% uczniów klas trzecich. Picie wódki zdarzyło się w tym czasie niemal jednej trzeciej uczniów z młodszej kohorty (31,8%) i grubo ponad dwóm trzecim uczniów starszych (70,0%). Wino piła

prawie jedna czwarta (22,8%) młodszej młodzieży objętej badaniem i prawie połowa (47,9%) uczniów ze starszej grupy.

W Województwie Małopolskim, w młodszej kohorcie, rozpowszechnienie picia piwa jest niższe niż średnio w kraju, zaś w starszej kohorcie rozpowszechnienie picia wina i wódki jest wyższe niż w całej Polsce.

Płeć wprowadza pewne różnice w obrazie popularności poszczególnych trunków. W tabelach 17 i 18 zebrano dane o odsetkach chłopców i dziewcząt pijących każdy z trunków w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

W młodszej kohorcie, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt, na pierwszym miejscu jest piwo, potem wódka i wino. Inaczej jest u dziewcząt w klasach starszych, gdzie odsetek konsumentek wódki jest niemal identyczny z odsetkiem konsumentek wina.

W obu grupach w przypadku piwa i wódki odsetki pijących w czasie ostatnich 30 dni są wyższe wśród chłopców niż wśród dziewcząt lub nie różnią się od siebie, zaś w przypadku wina odwrotnie wyższe odsetki obserwujemy u dziewcząt.

Tabela 17. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	41,1	47,7
	Cider	6,3	8,8
	Alcopop	6,4	6,1
	Wino	20,1	21,8
	Wódka	33,6	35,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	73,8	73,7
	Cider	16,2	14,1
	Alcopop	14,4	10,4
	Wino	34,7	35,2
	Wódka	70,6	63,1

Tabela 18. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	35,6	47,2
	Cider	4,2	6,2
	Alcopop	3,1	5,3
	Wino	25,2	27,5
	Wódka	30,2	31,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	69,6	70,7
	Cider	11,7	10,2
	Alcopop	11,4	8,9
	Wino	60,1	50,8
	Wódka	69,3	57,0

Dziewczęta z trzecich klas Województwa Małopolskiego częściej niż ich rówieśnice w całym kraju deklarowały picie wina i wódki. Dziewczęta z młodszej kohorty w mniejszym odsetku sięgały po piwo niż ich rówieśnice z próby ogólnopolskiej.

Różnice między Małopolskim, a całym krajem obserwujemy także u chłopców. W młodszej kohorcie chłopcy z województwa rzadziej niż średnio w kraju deklarowali picie piwa, a w starszej kohorcie częściej niż na poziomie kraju raportowano picie wódki.

Wskaźnikiem wielkości konsumpcji przy jednej okazji każdego z napojów alkoholowych było pytanie o ilość wypitą przy ostatniej okazji picia napojów alkoholowych.

Wielkości spożycia przy jednej okazji piwa, wina i wódki oraz dwóch względnie nowych na naszym rynku napojów alkoholowych tj. cydru i alcopopu (tabele 19-23) są silnie zróżnicowane, zarówno wśród pierwszoklasistów jak i trzecioklasistów.

Tabela 19. Spożycie jednorazowe piwa

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije piwa	34,5	29,3
	Ostatnim razem nie pił piwa	16,2	15,4
	Poniżej 0,5 litra	22,1	22,5
	Powyżej 0,5 do 1 litra	21,5	25,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	3,2	4,1
	Powyżej 2 litrów	2,5	3,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije piwa	10,0	12,7
	Ostatnim razem nie pił piwa	25,6	17,9
	Poniżej 0,5 litra	14,5	18,2
	Powyżej 0,5 do 1 litra	35,4	37,8
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	8,8	8,3
	Powyżej 2 litrów	5,7	5,2

Typową ilością piwa konsumowaną przy jednej okazji przez uczniów młodszych jest poniżej 0,5 litra (22,1%) lub od 0,5 litra do litra (21,5%). W klasach starszych najczęściej pije się między 0,5 litra, a 1 litrem tego napoju (35,4%). Porównanie rozkładów wielkości jednorazowego spożycia piwa przez uczniów w Województwie Małopolskim i w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic.

Mniej informacji mamy o wielkości spożycia wina i wódki przy jednej okazji, bowiem znacznie mniej badanych piło te trunki w czasie swojej ostatniej okazji picia napojów alkoholowych. Rozkłady odpowiedzi pokazują jednak wyraźnie odmienny charakter tych dwóch napojów. W przypadku wina badani grupują się w rejonie niższych wartości, w przypadku wódki rozkład jest bardziej równomierny z lekkim przechyłem w stronę większych ilości, szczególnie wśród respondentów ze starszej kohorty.

Tabela 20. Spożycie jednorazowe wina

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije wina	50,0	44,2
	Ostatnim razem nie pił wina	24,8	29,3
	Poniżej 100 gram	14,5	16,0
	Powyżej 100 gram do 200 gram	5,9	5,9
	Powyżej 200 gram do 749 gram	2,4	2,1
	750 gram lub więcej	2,3	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije wina	19,0	22,7
	Ostatnim razem nie pił wina	39,9	43,2
	Poniżej 100 gram	20,1	17,0
	Powyżej 100 gram do 200 gram	11,6	8,9
	Powyżej 200 gram do 749 gram	3,9	3,8
	750 gram lub więcej	5,5	4,4

W młodym pokoleniu, podobnie jak wśród dorosłych, wino i wódka zdają się pełnić inne funkcje. Picie wina ma wyraźnie bardziej symboliczny charakter, stąd wystarczają mniejsze ilości. Wódka zaś służy głównie jako intoksykant, stąd pije się jej więcej.

Porównanie rozkładów Małości spożycia wina i wódki w Województwie Małopolskim i w całym kraju nie ujawnia żadnych znaczących różnic. I w województwie i na poziomie kraju obserwujemy te same tendencje.

Tabela 21. Spożycie jednorazowe wódki

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie piję wódki	47,7	45,8
	Ostatnim razem nie pił wódki	17,4	20,7
	Poniżej 50 gram	9,1	9,8
	Powyżej 50 gram do 100 gram	7,7	6,9
	Powyżej 100 gram do 250 gram	7,0	7,5
	Powyżej 250 gram	11,2	9,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie piję wódki	12,4	20,6
	Ostatnim razem nie pił wódki	25,5	31,7
	Poniżej 50 gram	10,2	7,6
	Powyżej 50 gram do 100 gram	11,1	8,8
	Powyżej 100 gram do 250 gram	10,6	9,4
	Powyżej 250 gram	30,3	22,0

Najmniej informacji zebrano na temat nowych napojów alkoholowych. Tylko nieliczni pili je podczas swojej ostatniej okazji alkoholowej. Napoje te nie zdobyły sobie jeszcze, jak widać, dużej popularności. Pite są one raczej w niewielkich ilościach.

Zarówno cydr jak alcopop, tak popularne wśród młodzieży, szczególnie młodszej, w krajach Zachodniej Europy, w Polsce nie zdobyły sobie jak na razie większego uznania, przynajmniej wśród nastolatków. Dane z tabel 22. i 23. przekonują, że każdy z tych napojów pojawia się we wzorze ostatniej konsumpcji napojów alkoholowych jedynie u niewiele więcej niż 10% badanych, niezależnie od tego, czy mowa o pierwszoklasistach, czy o trzecioklasistach. Zdecydowana większość uczniów z obu grup w ogóle tych napojów nie pije. Ci nieliczni, którzy ostatnio pili cydr lub alcopop, w większości wypili nie więcej niż 1 litr.

Tabela 22. Spożycie jednorazowe cydru

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije cydru	80,4	75,3
	Ostatnim razem nie pił cydru	14,3	17,6
	Poniżej 0,5 litra	2,7	3,8
	Powyżej 0,5 do 1 litra	1,5	2,2
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,3	0,3
	Powyżej 2 litrów	0,8	0,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije cydru	52,8	55,6
	Ostatnim razem nie pił cydru	36,1	36,2
	Poniżej 0,5 litra	4,8	3,7
	Powyżej 0,5 do 1 litra	4,0	3,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,9	0,6
	Powyżej 2 litrów	1,4	0,6

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Małopolskim i całym krajem, ani w popularności alkopopu, ani w Małości spożycia jednorazowego u tych, którzy po ten napój sięgają. Jeśli chodzi o cydr, to rozkłady spożycia jednorazowego w województwie i w całym kraju są podobne, jednak odsetki, tych którzy pili ten napój przy ostatniej okazji konsumpcji napojów alkoholowych są w Województwie Małopolskim wyższe niż średnio w kraju.

Tabela 23. Spożycie jednorazowe alcopopu

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pije alcopopu	85,6	82,6
	Ostatnim razem nie pił alcopopu	10,5	12,9
	Poniżej 0,5 litra	1,9	2,1
	Powyżej 0,5 do 1 litra	1,1	1,4
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,3	0,4
	Powyżej 2 litrów	0,6	0,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pije alcopopu	64,1	69,8
	Ostatnim razem nie pił alcopopu	25,0	23,8
	Poniżej 0,5 litra	3,5	2,4
	Powyżej 0,5 do 1 litra	5,1	2,7
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	1,0	0,6
	Powyżej 2 litrów	1,3	0,8

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości. Kwestię nietrzeźwości badano także przy użyciu pytania, w którym nietrzeźwość została zdefiniowana bardziej precyzyjnie poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwytą ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 24.

Blisko jedna trzecia (30,2%) uczniów z młodszej kohorty i prawie dwie trzecie (65,0%) badanych ze starszej kohorty ma za sobą doświadczenie silnego upicia się.

Tabela 24. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	30,2	33,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	24,8	26,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,9	11,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	65,0	56,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	52,5	44,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	20,5	18,8

Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 24,8% piętnasto-szesnastolatków oraz 52,5% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upicia się było 9,9% uczniów pierwszych klas i 20,5% uczniów klas trzecich.

Porównanie odsetków potwierdzeń nietrzeźwości w Województwie Małopolskim i w całym kraju pokazuje, że trzecioklasiści z województwa częściej potwierdzali silne upicie się kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W młodszej kohorcie wiekowej odnotować trzeba nieznacznie niższy odsetek uczniów, którzy upili się chociaż raz kiedykolwiek w życiu w Województwie Małopolskim, niż analogiczny odsetek dla całego kraju.

Wskaźniki silnego upijania się są zróżnicowane ze względu na płeć tylko w starszej kohorcie, gdzie przybierają one wyższe wartości u chłopców niż u dziewcząt (tabele 25 i 26). Wśród pierwszoklasistów, niezależnie od wskaźnika, notujemy podobne odsetki wśród dziewcząt, jak wśród chłopców.

W starszej kohorcie, zarówno w przypadku chłopców, jak i dziewcząt, dwa pierwsze wskaźniki silnego upijania się są w Województwie Małopolskim wyższe niż w całym kraju. Wyniki dla pierwszoklasistów nie odbiegają od wyników ogólnopolskich z wyjątkiem niższego w województwie odsetka dziewcząt, które upiły się chociaż raz kiedykolwiek w życiu.

Tabela 25. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	32,0	33,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	25,7	26,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	11,0	12,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	66,3	59,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	54,9	46,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	23,5	20,8

Tabela 26. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	28,7	33,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	24,1	25,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,0	10,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	63,7	54,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	50,1	41,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	17,5	16,8

Pytaniem uzupełniającym naszą wiedzę o upijaniu się młodzieży był próba oszacowania na skali dziesięciopunktowej poziomu intoksykacji przy ostatnim picciu napojów alkoholowych. Jak pokazują dane z tabeli 27. największe frakcje badanych oceniały poziom efektu alkoholu przy ostatnim picciu jako niski lub wskazywali na brak efektu.

Tabela 27. Nasilenie nietrzeźwości

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	27,5	21,3
	1 (brak efektu)	30,4	33,9
	2	12,1	13,0
	3	8,1	9,9
	4	5,8	6,0
	5	5,1	4,6
	6	3,5	3,5
	7	2,3	2,7
	8	1,6	1,8
	9	1,3	0,7
	10 (bardzo silne upicie)	2,3	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	5,5	7,5
	1 (brak efektu)	25,1	28,1
	2	16,9	16,4
	3	12,3	13,2
	4	8,3	9,8
	5	8,6	7,3
	6	6,3	5,9
	7	6,0	4,7
	8	4,4	2,7
	9	2,2	1,7
	10 (bardzo silne upicie)	4,4	2,6

Uczniowie z młodszej kohorty w niższym odsetku niż ich starsi koledzy, deklarują silne upicie się. Oceny na poziomie powyżej 5 punktów na dziesięciostopniowej skali sformułowało 11,0% uczniów z pierwszych klas i 23,3% uczniów klas

trzecich. Bardzo silne upicie się (10 punktów) także wybrało więcej uczniów ze starszej, niż z młodszej kohorty.

Wedle wyników badań w Województwie Małopolskim u pierwszoklasistów podobnie często spotykamy się z wysokim deklarowanym poziomem intoksykacji przy ostatnim picu napojów alkoholowych, jak w całym kraju (11,0%). W starszej kohorcie odsetek uczniów oceniających stopień swojego upojenia alkoholowego na więcej niż 5 punktów jest w województwie wyższy, niż średnio w kraju (17,6%).

Jak pokazują dane z tabel 28 i 29. chłopcy z trzecich klas w większych odsetkach niż dziewczęta potwierdzali wyższy poziom upicia się. W młodszej kohorcie, nie odnotowano istotnych różnic między chłopcami a dziewczętami.

W Województwie Małopolskim młodzi chłopcy oraz młodsze dziewczęta raportowały oceny na poziomie powyżej 5 na dziesięciostopniowej skali w podobnych odsetkach, jak ich rówieśniczki z próby ogólnopolskiej.

W starszej kohorcie natomiast zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt odsetki deklarujących poziom powyżej 5 na dziesięciostopniowej skali intoksykacji alkoholem w Województwie Małopolskim są wyższe od analogicznych odsetków stwierdzonych w badaniach ogólnopolskich.

Tabela 28. Nasilenie nietrzeźwości wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	28,4	20,9
	1 (brak efektu)	27,3	33,8
	2	12,3	11,2
	3	8,3	10,6
	4	6,2	6,3
	5	5,8	4,5
	6	4,0	4,2
	7	2,5	3,1
	8	1,8	2,2
	9	1,3	0,7
	10 (bardzo silne upicie)	2,2	2,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	6,9	8,2
	1 (brak efektu)	22,9	24,9
	2	15,3	15,2
	3	11,3	13,3
	4	8,1	10,3
	5	7,6	7,3
	6	6,9	6,6
	7	7,6	5,2
	8	4,9	3,2
	9	2,4	2,1
	10 (bardzo silne upicie)	6,2	3,6

Tabela 29. Nasilenie nietrzeźwości wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	26,8	21,8
	1 (brak efektu)	33,0	34,1
	2	12,0	14,8
	3	7,9	9,2
	4	5,5	5,9
	5	4,5	4,6
	6	3,1	2,9
	7	2,2	2,4
	8	1,4	1,5
	9	1,2	0,7
	10 (bardzo silne upicie)	2,3	2,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie pił alkoholu	4,0	6,8
	1 (brak efektu)	27,2	31,2
	2	18,5	17,6
	3	13,3	13,1
	4	8,6	9,5
	5	9,4	7,4
	6	5,7	5,3
	7	4,6	4,2
	8	4,0	2,2
	9	2,0	1,3
	10 (bardzo silne upicie)	2,6	1,6

Niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, w badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą było wypicie co najmniej 5 drinków przy jednej okazji. W tabeli 30 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tą miarę.

Tabela 30. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Ani razu	67,4	65,9
	1 raz	12,6	12,7
	2 razy	6,7	9,4
	3-5 razy	7,6	6,7
	6-9 razy	3,2	2,6
	10 lub więcej razy	2,6	2,6
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Ani razu	34,9	41,3
	1 raz	16,9	17,6
	2 razy	16,7	15,1
	3-5 razy	15,9	15,1
	6-9 razy	6,4	5,1
	10 lub więcej razy	9,1	5,8

W Województwie Małopolskim pierwszoklasiści w podobnym odsetku jak ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej deklarowali wypicie co najmniej 5 drinków przy jednej okazji. W województwie takich uczniów było 32,6%, zaś na poziomie kraju – 34,1%. W starszej kohorcie analogiczny odsetek jest wyższy w województwie (65,1%) niż średnio w kraju (58,7%).

Warto zauważyć, że w województwie w młodszej grupie 13,4% badanych wypijało ponad 5 drinków przy jednej okazji, co najmniej, co dziesięć dni. W starszej grupie takich uczniów było 31,4%. Porównanie tego wskaźnika w Województwie Małopolskim z wynikami na terenie całego kraju także wykazuje na brak różnic w młodszej kohorcie oraz większe rozpowszechnianie nadmiernego picia w województwie.

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 31 pokazują, że wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (18,3%), a na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (13,7%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu również znajdują się marihuana i haszysz (38,9%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ułożyły się na drugim miejscu (20,0%).

Wśród pierwszoklasistów na trzecim miejscu znalazły się substancje wziewne (8,1%), a na czwartym leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzenia się (7,0%).

W starszej kohorcie na trzecim miejscu także znalazły się substancje wziewne (7,9%), ale na czwartym ekstazy (6,9%).

Wśród pierwszoklasistów, co najmniej trzyprocentowe rozpowszechnienie osiągnęły jeszcze: ekstazy (3,2%) oraz LSD lub inne halucynogeny (3,0%).

Wśród starszych uczniów analogiczna lista środków, których używało kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych, jest znacznie dłuższa i obejmuje takie środki jak: amfetamina (6,6%), leki przeciwbólowe w celu odurzenia się (6,2%), LSD lub inne halucynogeny (5,4%), kokaina (5,3%), metamfetamina (5,3%), oraz grzyby halucynogenne (3,3%). W przypadku większości substancji podobne lub wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie.

Tabela 31. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	18,3	21,4
	Substancje wziewne	8,1	8,6
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	13,7	15,1
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	7,0	6,6
	Amfetamina	2,7	4,2
	Metamfetamina	2,2	3,0
	LSD lub inne halucynogeny	3,0	3,2
	Crack	1,5	1,4
	Kokaina	2,6	2,9
	Relevin	0,9	1,3
	Heroina	1,6	1,9
	Ecstasy	3,2	3,3
	Grzyby halucynogenne	1,9	2,3
	GHB	0,8	1,4
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,2	2,1
	Alkohol razem z tabletkami	4,8	5,3
	Sterydy anaboliczne	1,9	2,6
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	10,6	12,1
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	38,9	37,2
	Substancje wziewne	7,9	6,9
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	20,0	18,3
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	6,2	5,9
	Amfetamina	6,6	4,7
	Metamfetamina	5,3	2,9
	LSD lub inne halucynogeny	5,4	4,2
	Crack	2,1	1,1
	Kokaina	5,3	3,1
	Relevin	1,3	0,9
	Heroina	2,8	1,5
	Ecstasy	6,9	5,1
	Grzyby halucynogenne	3,3	2,2
	GHB	1,6	1,1
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,8	1,9
	Alkohol razem z tabletkami	8,4	6,9
	Sterydy anaboliczne	2,9	2,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	26,8	24,1

GHB, stosunkowo nowy w Polsce narkotyk, używany był kiedykolwiek przez 0,8% młodszych uczniów i 1,6% starszej młodzieży.

Niskim rozpowszechnieniem charakteryzują się także crack oraz heroina. W starszej kohorcie heroina była używana kiedykolwiek przez 2,8% badanych, a crack przez 2,1%. Są to odsetki niewiele odbiegające od odsetka respondentów, którzy przyznali się do używania nieistniejącego środka – relevinu (1,3%).

W młodszej grupie odsetek badanych, którzy zadeklarowali używanie kiedykolwiek w życiu heroiny (1,6%) lub cracku (1,5%) był podobny, jak w starszej kohorcie. Także frakcja użytkowników relevinu (0,9%) okazała nie odbiegać znacząco od analogicznej frakcji starszych uczniów.

Należy także zwrócić uwagę na relatywnie niskie rozpowszechnienie używania narkotyków w zastrzykach (1,2% wśród pierwszoklasistów i 2,8% w starszej grupie).

Szczególny niepokój powinny budzić dość znaczne odsetki młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (4,8% w młodszej kohorcie i 8,4% w starszej). Jeszcze bardziej rozpowszechnione jest łączeniu alkoholu z marihuaną lub haszyszem (10,6% w młodszej kohorcie i 26,8% w starszej). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na zwiększone ryzyko szkód zdrowotnych w wyniku efektu synergicznego, jaki pojawia się zwłaszcza przy łączeniu alkoholu z psychoaktywnymi lekami.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Małopolskim i na poziomie kraju nie pokazuje większych różnic w rozpowszechnieniu eksperymentowania z substancjami.

Dane z tabel 32 i 33 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci.

Tabela 32. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	23,3	24,8
	Substancje wziewne	7,5	8,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	9,0	10,1
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	4,3	4,7
	Amfetamina	3,1	4,8
	Metamfetamina	3,1	3,5
	LSD lub inne halucynogeny	4,2	4,2
	Crack	2,3	2,3
	Kokaina	3,2	3,5
	Relevin	1,5	2,1
	Heroina	1,9	2,5
	Ecstasy	4,8	4,4
	Grzyby halucynogenne	3,2	3,6
	GHB	1,3	2,3
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,3	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	3,1	4,5
	Sterydy anaboliczne	2,9	3,4
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	13,3	14,4
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	42,1	41,4
	Substancje wziewne	9,3	7,3
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	13,6	11,0
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	5,7	4,0
	Amfetamina	7,3	5,3
	Metamfetamina	5,5	3,3
	LSD lub inne halucynogeny	6,5	5,6
	Crack	3,2	1,7
	Kokaina	6,1	3,7
	Relevin	1,8	1,3
	Heroina	3,7	1,9
	Ecstasy	7,3	5,9
	Grzyby halucynogenne	5,2	3,4
	GHB	2,5	1,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,7	2,1
	Alkohol razem z tabletkami	7,2	6,0
	Sterydy anaboliczne	4,7	3,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	29,0	27,4

Tabela 33. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	13,8	18,2
	Substancje wziewne	8,6	8,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	18,0	19,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	9,5	8,4
	Amfetamina	2,3	3,6
	Metamfetamina	1,4	2,5
	LSD lub inne halucynogeny	1,9	2,3
	Crack	0,8	0,6
	Kokaina	2,0	2,2
	Relevin	0,4	0,5
	Heroina	1,4	1,4
	Ecstasy	1,6	2,2
	Grzyby halucynogenne	0,7	1,0
	GHB	0,4	0,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,1	1,9
	Alkohol razem z tabletkami	6,4	6,2
	Sterydy anaboliczne	1,0	1,9
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	8,0	10,0
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	35,8	33,1
	Substancje wziewne	6,6	6,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	25,7	25,2
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	6,8	7,6
	Amfetamina	5,7	4,1
	Metamfetamina	4,9	2,5
	LSD lub inne halucynogeny	4,3	2,7
	Crack	1,1	0,4
	Kokaina	4,3	2,6
	Relevin	0,8	0,5
	Heroina	1,9	1,1
	Ecstasy	6,5	4,2
	Grzyby halucynogenne	1,4	1,0
	GHB	0,6	0,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,9	1,8
	Alkohol razem z tabletkami	9,4	7,8
	Sterydy anaboliczne	1,2	1,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	24,5	20,8

Chłopcy częściej deklarują próby używania większości substancji poza lekami uspokajającymi i nasennymi. Rozpowszechnianie eksperymentowania z lekami uspokajającymi i nasennymi wśród dziewcząt jest ponad dwukrotnie wyższe niż wśród chłopców. W młodszej kohorcie także eksperymentowanie z lekami przeciwbólowymi w celu odurzania się oraz próby łączenia alkoholu z tabletkami spotyka się trochę częściej u dziewcząt niż u chłopców.

Wśród chłopców z obu kohort Województwa Małopolskiego rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami pozostaje na poziomie zbliżonym do ich rówieśników w całym kraju.

W grupie dziewcząt stwierdzić trzeba brak większych różnic między Województwem Małopolskim i całym krajem w zakresie prób używania większości substancji. Znaczącymi odstępstwami od tej prawidłowości jest niższe rozpowszechnienie doświadczeń z marihuaną lub haszyszem wśród Małopolskich pierwszoklasistek. W grupie starszych dziewcząt zwraca uwagę trochę wyższy odsetek sięgających po alkohol razem z marihuaną lub haszyszem.

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W badaniu z 2015 r. lista substancji, których używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy podlegało badaniu została wzbogacona w stosunku do badania z 2011 r. o nowe środki (tabela 34). Dane zawarte w tabeli pokazują, że przetwory konopi używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 15,7% uczniów z młodszej grupy i 30,4% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 4,3% pierwszoklasistów i 3,5% trzecioklasistów, amfetaminę 2,4% pierwszoklasistów i 4,5% trzecioklasistów, zaś ecstazy – 2,3% uczniów z pierwszej grupy i 5,0% - z drugiej. Rozpowszechnienie aktualnego używania pozostałych substancji, takich jak metamfetamina, kokaina i crack w młodszej kohorcie jest bardzo niskie – nie osiąga 3,0%. W starszej kohorcie poziom 3,0% przekraczają: metamfetamina (3,9%) oraz kokaina (3,1%).

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, używanie tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy jest podobnie

rozpowszechnione w Województwie Małopolskim, jak na terenie całego kraju.

Tabela 34. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	15,7	16,7
	Substancje wziewne	4,3	4,5
	Ecstasy	2,3	2,3
	Amfetamina	2,4	2,7
	Metamfetamina	1,8	1,9
	Kokaina	2,4	1,8
	Crack	1,2	1,0
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	30,4	29,6
	Substancje wziewne	3,5	2,1
	Ecstasy	5,0	3,6
	Amfetamina	4,5	3,1
	Metamfetamina	3,9	2,0
	Kokaina	3,1	1,8
	Crack	1,6	0,8

Łatwy do zaobserwowania jest także związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 35. i 36.). Podobnie jak w przypadku eksperymentowania występuje ono częściej wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Używanie przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy jest podobnie rozpowszechnione w Województwie Małopolskim, jak średnio w kraju zarówno wśród dziewcząt jak i wśród chłopców.

Tabela 35. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	19,5	19,8
	Substancje wziewne	5,1	5,0
	Ecstasy	3,6	3,2
	Amfetamina	2,8	3,4
	Metamfetamina	2,4	2,5
	Kokaina	3,0	2,2
	Crack	1,9	1,8
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	33,2	33,8
	Substancje wziewne	4,9	2,9
	Ecstasy	6,1	4,2
	Amfetamina	5,1	3,5
	Metamfetamina	4,2	2,3
	Kokaina	4,6	2,4
	Crack	2,7	1,2

Tabela 36. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	12,3	13,8
	Substancje wziewne	3,6	4,0
	Ecstasy	1,1	1,5
	Amfetamina	2,1	2,1
	Metamfetamina	1,2	1,4
	Kokaina	1,8	1,4
	Crack	0,6	0,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	27,9	25,6
	Substancje wziewne	2,2	1,3
	Ecstasy	4,0	2,8
	Amfetamina	3,7	2,7
	Metamfetamina	3,4	1,8
	Kokaina	1,7	1,3
	Crack	0,6	0,4

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 9,8% uczniów klas pierwszych i 16,3% uczniów klas trzecich używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu (tabela 37). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 2,2% u pierwszoklasistów oraz 2,3% u trzecioklasistów.

Tabela 37. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	9,8	9,0
	Substancje wziewne	2,2	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	16,3	15,1
	Substancje wziewne	2,0	1,1

W Województwie Małopolskim w obu kohortach nie odnotowujemy większych różnic w stosunku do wyników ogólnopolskich.

Częste używanie przetworów konopi zróżnicowane jest ze względu na płeć – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po te substancje (tabele 38 i 39).

Tabela 38. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	12,6	11,3
	Substancje wziewne	2,5	3,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	19,0	18,1
	Substancje wziewne	3,1	1,7

Tabela 39. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	7,4	6,7
	Substancje wziewne	1,9	1,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	13,6	12,2
	Substancje wziewne	1,1	0,5

Należy zauważyć, że odsetki badanych, którzy używali przetworów konopi wśród chłopców w pierwszych klasach osiągnęły dość wysoki poziom 12,6%, a w klasach trzecich – 19,0%. Oznacza to, iż w Województwie Małopolskim mniej więcej co ósmy piętnasto-szesnastolatek i co piąty siedemnasto-osiemnastolatek palił marihuanę lub haszysz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Częste używanie marihuany lub haszyszu w Województwie Małopolskim, zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt, nie jest bardziej rozpowszechnione niż na terenie całego kraju.

Przetwory konopi jako najbardziej rozpowszechnione substancje nielegalne mogły stać się przedmiotem głębszych analiz skierowanych na identyfikację wzoru intensywnego używania. Wśród młodzieży szkolonej odsetki użytkowników innych substancji są zbyt małe, aby grupa bardziej intensywnych

użytkowników była dostatecznie liczna. W próbie analizy intensywnego używania przetworów konopi posłużono się pytaniami zaczerpniętymi z dwóch testów.

Pierwszy z nich to test przesiewowy skonstruowany w Polsce do identyfikacji wśród nastolatków sięgających po tę substancję (Okulicz-Kozaryn, Sierosławski, 2007). Skrócona wersja tego testu przeznaczona do badań ankietowych składa się z czterech pytań, na które odpowiedzieć można tylko „tak” lub „nie”. Każde z pytań dotyczy występowania określonego symptomu w czasie ostatnich 12 miesięcy. Badanie walidacyjne testu przesiewowego PUM zrealizowane w 2003 r. wykazało, że wśród nastolatków wystąpienie 2 lub więcej symptomów świadczy o problemowym używaniu marihuany.

Drugim testem zastosowanym w tym badaniu jest test służący do identyfikowania nadużywania przetworów konopi (Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Test ten został opracowany w Francji przez zespół badaczy z Francuskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (Beck & Legleye 2003). Test składa się z sześciu pytań o częstotliwość występowania poszczególnych symptomów nadużywania przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy, na które odpowiada się przy użyciu pięciopunktowej skali od „nigdy” do „bardzo często”.

Test ten nie był walidowany w Polsce, stąd też jego wyniki należy traktować z ostrożnością.

Rozkłady odpowiedzi na pytanie pierwszego testu pokazują, że 8,4% uczniów z klas młodszych i 14,6% uczniów starszych samodzielnie dokonywało zakupu marihuany (tabela 40.). W przypadku 5,1% pierwszoklasistów oraz 7,7% uczniów klas trzecich palenie jest nie tylko elementem życia towarzyskiego, ale zdarza się też w samotności. Warto zauważyć, że z powodu używania marihuany lub haszyszu 5,2% badanych z młodszej kohorty oraz 5,3% ze starszej chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy nie poszło do szkoły lub spóźniło się do niej. Często odczuwana potrzeba palenia marihuany stała się udziałem 4,3% badanych z młodszej grupy oraz 5,4% ze starszej.

Rozpowszechnienie symptomów problemowego używania marihuany w gronie piętnasto-szesnastolatków, jak również siedemnasto-osiemnastolatków,

Województwa Małopolskiego kształtuje się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej.

Tabela 40. Symptomy problemowego używania marihuany- test przesiewowy PUM

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	5,2	4,0
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,3	3,7
	Samodzielny zakup marihuany	8,3	8,8
	Palenie konopi samotnie	5,1	4,6
	Pozytywny wynik testu (co najmniej 2 symptomy)	5,5	5,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	5,3	4,1
	Częsta potrzeba użycia marihuany	5,4	4,4
	Samodzielny zakup marihuany	14,6	13,1
	Palenie konopi samotnie	7,7	6,0
	Pozytywny wynik testu (co najmniej 2 symptomy)	8,7	6,7

Pozytywny wynik testu przesiewowego, czyli potwierdzenie co najmniej 2 symptomów, uzyskało 5,5% uczniów z młodszej grupy oraz 8,7% uczniów ze starszej kohorty. Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Małopolskim z wynikami ogólnopolskimi wskazuje na brak znaczących różnic, zarówno w młodszej, jak i w starszej kohorcie.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 41. najczęściej zgłaszanym symptomem zaczerpniętym z drugiego testu było palenie przedpołudniem (9,3% uczniów młodszych i 13,0% uczniów starszych). W obu kohortach na kolejnych miejscach znalazły się problemy z pamięcią po paleniu (6,0% uczniów

młodszych i 8,9% uczniów starszych) oraz palenie samotne (5,2% uczniów młodszych i 9,2% uczniów starszych).

Symptomy problemowego używania przetworów konopi jako występujące często były deklarowane przez uczniów z obu poziomów nauczania w bardzo ograniczonym zakresie.

Tabela 41. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	90,7	4,8	2,5	1,4	0,6
	Palenie samotnie	94,8	2,0	1,4	1,1	0,7
	Problemy z pamięcią po paleniu	94,0	2,5	2,2	0,6	0,6
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	95,8	1,9	0,8	0,5	1,0
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,3	1,6	1,1	0,7	1,3
	Problemy z powodu używania	96,3	1,5	0,8	0,6	0,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	87,0	7,2	3,5	1,0	1,3
	Palenie samotnie	90,8	5,0	2,8	0,5	0,9
	Problemy z pamięcią po paleniu	91,1	4,1	2,6	1,6	0,7
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	93,5	2,9	1,9	0,6	1,1
	Bezowocne próby ograniczenia używania	92,9	2,5	1,9	1,0	1,7
	Problemy z powodu używania	95,2	2,4	1,4	0,3	0,7

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Małopolskim z wynikami ogólnopolskimi nie ujawnia większych różnic, ani w młodszej grupie, ani w starszej.

Tabela 42. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Polska)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	90,6	4,1	2,9	1,1	1,2
	Palenie samotnie	94,7	2,5	1,4	0,4	0,9
	Problemy z pamięcią po paleniu	93,9	2,6	1,8	0,6	1,1
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	96,1	1,5	0,8	0,6	1,1
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,4	1,3	1,1	0,8	1,3
	Problemy z powodu używania	97,1	1,4	0,5	0,4	0,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	86,9	7,1	3,5	1,1	1,4
	Palenie samotnie	92,4	3,9	2,2	0,6	0,9
	Problemy z pamięcią po paleniu	91,4	4,4	2,3	1,0	0,9
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	94,6	2,3	1,5	0,6	0,9
	Bezowocne próby ograniczenia używania	94,0	2,1	1,1	1,2	1,6
	Problemy z powodu używania	96,2	2,1	0,7	0,4	0,6

Dane z tabeli 43 pokazują, że 12,0% młodzieży młodszej i 13,6% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba około trzy-czteropięć procentową frakcję badanych, którzy te leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Małopolskim i całym krajem, co do rozpowszechnienia używania leków z przepisu lekarza.

Leki uspokajające i nasenne używane w celach niemedycznych to druga pod względem rozpowszechnienia substancja wśród młodzieży szkolnej. Jak przekonują dane z tabeli 43 zjawisko używania leków uspokajających i nasennych w celach innych niż medyczne ma szerszy zakres niż używanie ich wedle przepisu lekarza w celach leczniczych.

Tabela 43. Używanie leków z przepisu lekarza

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	88,0	88,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,6	7,7
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	4,4	4,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	86,4	88,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,0	6,8
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	5,7	4,3

Dane z tabel 44 i 45 sugerują, iż używanie leków uspokajających i nasennych w celach medycznych jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców. Jest tak w obu kohortach, podobnie jak miało to miejsce w przypadku używania tych leków w celach niemedycznych.

Tabela 44. Używanie leków z przepisu lekarza wśród chłopców

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	89,8	91,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,0	5,3
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	3,3	3,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	88,9	92,2
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,0	4,9
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	4,2	2,8

Tabela 45. Używanie leków z przepisu lekarza wśród dziewcząt

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	86,3	85,5
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,3	9,9
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	5,4	4,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	84,2	85,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,8	8,6
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	7,1	5,6

Problem „dopalaczy”

Problem „dopalaczy” (smart drugs, legal highs) pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady. W Polsce zaczął narastać w ostatnich latach. Problem dopalaczy rozwijał się na styku świata substancji legalnych i nielegalnych. „Dopalacze” oferowane są w większości krajów europejskich, a także w internecie. Wszędzie problem ten jest przedmiotem troski władz i zaniepokojenia społecznego. Nasza wiedza na temat dopalaczy jest wrywkowa, zarówno na wymiarze farmakologicznym, jak społeczno-kulturowym. Brak nawet precyzyjnej naukowej definicji „dopalaczy”.

„Dopalacze” określić można jako preparaty zawierające w swym składzie substancje psychoaktywne nie objęte kontrolą prawną. Niektóre z nich są pochodzenia roślinnego, inne – syntetycznego. Dopalacze w zasadzie cieszą się statusem legalności – jednak obrót nimi odbywa się na zasadach pewnego wybiegu, stanowi omińnięcie prawa. W Polsce dopalacze jeszcze do października 2010 r. sprzedawane były jak produkty kolekcjonerskie, w innych krajach

sprzedawane bywają jako kadzidełka, sole do kąpieli, odświeżacze powietrza, itp.

Z używaniem „dopalaczy” wiąże się wiele zagrożeń. Są to nowe, nieprzebadane substancje przyjmowane wedle nowych nierozpoznanych wzorów. W efekcie brak doświadczeń z tymi substancjami u użytkowników zwiększa ryzyko powikłań. O niektórych z tych substancji można przypuszczać, że są bardziej niebezpieczne niż ich nielegalne odpowiedniki, inne mogą się okazać całkiem niegroźne. W 2010 r., szpitale raportowały liczne przypadki zatruc, w tym śmiertelnych. Zgłaszały też trudności w niesieniu pomocy osobom, które przedawkowały dopalacze ze względu na trudny do określenia obraz toksykologiczny. Z drugą falą takich przypadków mieliśmy do czynienia w 2015 r. Potrzeba rozpoznania epidemiologicznego fenomenu „dopalaczy” skłoniła do wprowadzenia do ankiety już w 2011 r. kilku pytań na temat kontaktów z tymi substancjami.

W Województwie Małopolskim 4,6% badanych z pierwszej grupy i 4,3% badanych z drugiej grupy było kiedykolwiek w sklepie z „dopalaczami”. Odsetki respondentów, którzy dokonywali zakupów „dopalaczy” są nieco wyższe (wśród pierwszoklasistów – 4,8%, wśród trzecioklasistów – 5,8%). Trzeba dodać, że zakupów tych dokonywano nie tylko w sklepach z dopalaczami.

Dane o źródłach zakupów dopalaczy zestawiono w tabeli 46.

Jednym z miejsc zakupu „dopalaczy” były sklepy z tymi substancjami (wśród pierwszoklasistów – 2,6%, wśród trzecioklasistów – 3,0%). Za pośrednictwem internetu takich zakupów dokonywało 2,3% badanych z młodszej kohorty oraz 1,8% ze starszej. W największych odsetkach badani dokonywali zakupów w inny sposób (3,8% pierwszoklasistów i 4,8% trzecioklasistów). Wyniki te mogą wskazywać na proces przejmowania handlu dopalaczami przez nielegalny rynek.

Tabela 46. Źródła zakupów dopalaczy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	W sklepie z dopalaczami	2,6	2,4
	Przez internet	2,3	1,7
	W inny sposób	3,8	4,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	W sklepie z dopalaczami	3,0	1,9
	Przez internet	1,8	1,3
	W inny sposób	4,8	4,4

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 4,1% pierwszoklasistów i 5,7% trzecioklasistów (tabela 47). Odsetki aktualnych użytkowników są sporo niższe (wśród pierwszoklasistów – 4,0%, wśród trzecioklasistów – 4,1%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało 3,2% badanych z pierwszej grupy i 3,3% z drugiej grupy.

Rozpowszechnianie używania dopalaczy w województwie lokuje się na podobnym poziomie, jak średnio w kraju.

Tabela 47. Używanie dopalaczy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	4,1	5,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,0	3,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,2	2,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	5,7	5,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,1	3,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,3	2,2

W tabeli 48. pokazano, pod jakimi postaciami dopalacze były używane w czasie ostatnich 12 miesięcy.

Tabela 48. Używanie dopalaczy – postać substancji używanej w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia	5,1	6,1
	Proszek, kryształki, lub tabletki	2,4	3,4
	Płyn	1,4	1,6
	Inne	2,7	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia	7,0	6,3
	Proszek, kryształki, lub tabletki	4,0	2,9
	Płyn	1,1	1,3
	Inne	2,3	2,3

Najczęściej dopalaczy używano w postaci mieszanki ziołowej do palenia (5,1% uczniów młodszych i 7,0% starszych). Dopalacze pod innymi postaciami były wykorzystywane znacznie rzadziej.

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 49).

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujmy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W młodszej kohorcie w zakresie następstw negatywnych na pierwszym miejscu znalazła się obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (13,7%), na drugim – kac (13,0%), na trzecim zaś – złe samopoczucie (mdłości) (12,3%), a na kolejnym – szkody zdrowotne (12,2%). Jeszcze mniejsze odsetki badanych obawiają się kłopotów z policją (7,8%) lub utraty kontroli nad własnym pićciem (6,8%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodszej grupy wymienia świetną zabawę (18,6%), a w dalszej kolejności - poczucie odprężenia (18,2%), towarzyskość (14,6%) i poczucie szczęścia (12,7%). Najrzadziej wymieniane jest zapomnienie o swoich problemach (12,6%).

Porównanie częstości wyborów konsekwencji pozytywnych i negatywnych wskazuje na nieco większą popularność tych pierwszych. Innymi słowy piętnasto-szesnastolatki zdają się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego.

Tabela 49. Oczekiwania wobec alkoholu

poziom klasy		Bardzo prawdopodobne	Prawdopodobne	Nie wiadomo	Mało prawdopodobne	Zupełnie nieprawdopodobne
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuję się odprężony	18,2	27,3	36,8	6,8	10,9
	Będę miał kłopoty z policją	7,8	12,0	43,6	16,5	20,1
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	12,2	21,7	39,9	14,5	11,7
	Poczuję się szczęśliwy	12,7	25,6	41,7	8,4	11,5
	Zapomnę o swoich problemach	12,6	20,5	42,7	9,8	14,5
	Nie będę w stanie przestać pić	6,8	9,3	38,6	19,0	26,4
	Będę miał kaca	13,0	20,0	38,1	12,7	16,3
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	14,6	24,8	41,5	7,0	12,0
	Zrobię coś, czego będę żałował	13,7	18,2	43,0	11,1	14,0
	Będę się świetnie bawić	18,6	23,9	39,7	7,0	10,8
	Zrobi mi się niedobrze	12,3	17,7	41,7	12,4	16,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuję się odprężony	26,5	37,2	22,0	7,6	6,6
	Będę miał kłopoty z policją	6,1	6,7	28,4	24,6	34,2
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	8,2	20,3	34,7	25,4	11,5
	Poczuję się szczęśliwy	15,3	32,6	31,5	13,3	7,2
	Zapomnę o swoich problemach	12,3	24,0	32,3	18,9	12,4
	Nie będę w stanie przestać pić	6,2	6,3	22,2	25,7	39,6
	Będę miał kaca	13,7	24,3	27,2	20,2	14,7
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	22,6	36,2	26,9	7,3	7,0
	Zrobię coś, czego będę żałował	9,6	18,2	32,9	22,0	17,3
	Będę się świetnie bawić	22,5	36,7	27,4	6,4	6,9
	Zrobi mi się niedobrze	11,7	18,7	33,4	22,5	13,6

W klasach trzecich ranking następstw negatywnych wygląda podobnie, jak w klasach pierwszych. Na pierwszym miejscu jest też kac (13,7%), na drugim – złe samopoczucie (mdłości) (11,7%), a na trzecim obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (9,6%). Na czwartym miejscu znalazły się szkody zdrowotne (8,2%), a na kolejnych utrata kontroli nad własnym pić (6,2%) oraz kłopoty z policją (6,1%).

W zakresie konsekwencji pozytywnych oczekiwania siedemnasto-osiemnastolatków trochę różnią się od antycypacji ich młodszych kolegów. Na dwu pierwszych miejscach znalazły się: poczucie odprężenia (26,5%) i towarzyskość (22,6%), trzecią pozycję zajmuje świetna zabawa (22,5%), a kolejne – poczucie szczęścia (15,3%) oraz zapomnienie o swoich problemach (12,3%).

W sumie starsi uczniowie w jeszcze wyższych odsetkach niż młodsza młodzież potwierdzali prawdopodobieństwo pojawienia się poszczególnych następstw pozytywnych, niż konsekwencji negatywnych.

Porównanie oczekiwań wobec alkoholu, jakie przejawiają uczniowie z Województwa Małopolskiego z oczekiwaniami uczniów w całym kraju nie ujawniło znaczących różnic (tabela 50). Z brakiem istotnych różnic mamy do czynienia zarówno w młodszej kohorcie, jak i starszej.

Tabela 50. Oczekiwania wobec alkoholu (bardzo prawdopodobne)

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuje się odprężony	18,2	20,5
	Będę miał kłopoty z policją	7,8	8,0
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	12,2	13,1
	Poczuje się szczęśliwy	12,7	13,5
	Zapomnę o swoich problemach	12,6	12,4
	Nie będę w stanie przestać pić	6,8	6,5
	Będę miał kaca	13,0	13,1
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	14,6	16,4
	Zrobię coś, czego będę żałował	13,7	13,1
	Będę się świetnie bawić	18,6	17,4
	Zrobi mi się niedobrze	12,3	12,2

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuje się odprężony	26,5	23,8
	Będę miał kłopoty z policją	6,1	4,8
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	8,2	7,7
	Poczuje się szczęśliwy	15,3	13,6
	Zapomnę o swoich problemach	12,3	11,1
	Nie będę w stanie przestać pić	6,2	4,5
	Będę miał kaca	13,7	11,9
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	22,6	19,5
	Zrobię coś, czego będę żałował	9,6	8,2
	Będę się świetnie bawić	22,5	21,2
	Zrobi mi się niedobrze	11,7	9,0

W 2011 r. po raz pierwszy zadano podobne pytanie w odniesieniu do przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 51.

Podobnie jak w przypadku pytania o alkohol, badani częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne uważali konsekwencje pozytywne. W młodszej kohorcie wśród nich na pierwszym miejscu lokuje się „Zwiększenie intensywności radości” (33,6%), na drugim – zwiększenie otwartości (31,6%), a na trzecim miejscu – zwiększenie intensywności doświadczeń (26,9%).

W starszej kohorcie ranking oczekiwań pozytywnych wygląda podobnie. Na pierwszym miejscu lokuje się zwiększenie intensywności radości (39,4%), na drugim – zwiększenie otwartości (33,4%), a na trzecim – zwiększenie intensywności doświadczeń (32,4%).

Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną były trudności z koncentracją (młodsza kohorta – 22,1%, starsza kohorta – 18,8%), a następnie – utrata wątku myślenia (młodsza kohorta – 19,2%, starsza kohorta – 18,0%) oraz trudności w prowadzeniu rozmowy (młodsza kohorta – 15,0%, starsza kohorta – 13,8%).

Tabela 51. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

poziom klasy		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	36,9	11,6	35,5	10,7	5,3
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	36,4	15,6	32,9	10,7	4,4
	Utrata wątku myślenia	35,8	12,1	32,9	13,2	6,0
	Mniejsza nieśmiałość	34,5	8,1	30,5	15,6	11,2
	Trudności z koncentracją	34,6	10,4	32,9	14,7	7,4
	Zwiększenie otwartości	31,7	6,4	30,3	18,7	12,9
	Zwiększenie intensywności radości	31,4	5,4	29,6	18,4	15,2
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	32,4	8,4	32,3	17,7	9,2
	Zmniejszenie zahamowań	34,0	9,2	31,9	15,3	9,6
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	43,9	18,6	29,5	4,0	4,0
	Starsza kohorta (17- 18 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	34,4	12,5	32,4	15,2
Trudności z prowadzeniem rozmowy		35,3	21,1	29,8	10,0	3,7
Utrata wątku myślenia		34,9	16,3	30,9	13,4	4,5
Mniejsza nieśmiałość		31,1	12,2	28,4	19,7	8,6
Trudności z koncentracją		34,0	14,2	33,0	12,8	6,0
Zwiększenie otwartości		28,4	8,5	29,7	22,2	11,2
Zwiększenie intensywności radości		26,6	6,0	28,0	22,6	16,8
Zwiększenie intensywności doświadczeń		28,2	8,4	31,0	19,5	12,9
Zmniejszenie zahamowań		31,0	12,7	30,2	17,7	8,4
Poczucie bycia prześladowanym przez innych		47,2	18,6	24,9	6,3	3,0

Doświadczanie problemów związanych z piciem alkoholu

Picie napojów alkoholowych często sprzyja powstawaniu różnych problemów. Problemy te występować mogą także bez związku z używaniem substancji, jednak picie zwiększa prawdopodobieństwo ich pojawienia się. W jednym z pytań ankiety respondenci otrzymali listę takich problemów z prośbą, aby określili, czy w czasie ostatnich 12 miesięcy stali się ich udziałem w związku z piciem alkoholu. Wyniki zawiera tabela 52.

Wśród pierwszoklasistów najbardziej rozpowszechnią konsekwencją picia alkoholu była poważna kłótnia (6,0%). Na drugim miejscu znalazło się zniszczenie rzeczy lub ubrania (7,6%), a na trzecim – bójka (4,0%).

W starszej kohorcie, podobnie jak w młodszej, najbardziej rozpowszechnią konsekwencją picia alkoholu było zniszczenie rzeczy lub ubrania (13,7%). Kolejnymi problemami pod względem rozpowszechnienia były: poważna kłótnia (13,6%) oraz bójka (10,9%).

W młodszej kohorcie w miarę często pojawiało się zniszczenie lub strata rzeczy lub ubrania (3,6%).

W starszej grupie natomiast w miarę często spotykamy wypadek lub uszkodzenie ciała (9,8%), kłopoty z policją (7,2%), pływanie pod wpływem alkoholu (5,3%), seks bez zabezpieczenia (4,9%), samouszkodzenia (4,8%), niechciany seks (3,7%) oraz kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu (3,7%).

Doświadczanie problemów związanych z używaniem narkotyków deklarowane było znacznie rzadziej. W młodszej kohorcie najczęściej raportowanym problemem w tej materii były kłopoty z policją (1,0%), zaś w starszej kohorcie – także kłopoty z policją (1,4%).

Tabela 52. Doświadczania poszczególnych problemów związanych z piciem alkoholu, używaniem narkotyków oraz bez związku z używaniem substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Związane z alkoholem	Związane narkotykami	Bez związku z substancjami
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Bójka	4,0	0,5	32,6
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	3,6	0,7	38,1
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	7,6	0,4	27,3
	Poważna kłótnia	6,0	0,6	47,8
	Stała(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	0,5	0,3	6,9
	Kłopoty z policją	2,8	1,0	8,5
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia	0,9	0,6	3,2
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	0,7	0,3	17,1
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	2,0	0,9	5,3
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	1,8	0,5	3,5
	Samouszkodzenia	1,3	0,5	13,7
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem substancji	2,3	0,9	23,2
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem substancji	0,3	0,3	1,6
	Pływanie będąc pod wpływem substancji	1,8	0,7	38,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Bójka	10,9	0,9	18,6
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	9,8	0,8	30,3
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	13,7	1,3	20,7
	Poważna kłótnia	13,6	0,9	41,7
	Stała(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	2,0	0,5	4,7
	Kłopoty z policją	7,2	1,4	7,9
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia	1,7	0,6	2,2
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	1,8	0,3	13,8
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	4,9	1,0	14,6
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	3,7	0,6	3,7
	Samouszkodzenia	4,8	1,0	11,8
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem substancji	3,7	1,1	34,0
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem substancji	0,8	0,3	2,3
	Pływanie będąc pod wpływem substancji	5,3	0,9	29,6

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 53.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie pierwszych klas szkół średnich, a więc młodzież w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 43,3%, wino – 35,8% i wódkę – 33,9%. Znacznie mniejszy odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (5,3%), wino (7,2%) i wódkę (9,2%).

Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycie uznało go 38,8% pierwszoklasistów, za niemożliwy do zdobycie – jedynie 4,1%. Trzeba zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Dostępność poszczególnych napojów alkoholowych i tytoniu w ocenach trzecioklasistów jest znacznie wyższa, co nie powinno dziwić, bowiem badanym ze starszej grupy do pełnoletniości niewiele brakuje, a niektórzy już ją osiągnęli. Zgodnie z oczekiwaniami odsetki deklarujących łatwy dostęp największe są w przypadku tytoniu i piwa, a najmniejsze w przypadku wódki. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 78,9% starszej młodzieży, w przypadku piwa – 85,7% wina – 83,5% i wódki – 82,6%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 2,0%, piwo – 1,8%, wino – 2,2% i wódkę – 1,9%.

Tabela 53. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	4,1	4,1	8,6	30,4	38,8	14,1
	Piwo	5,3	3,3	8,0	30,0	43,3	10,1
	Cydr	13,2	6,3	12,5	18,8	18,5	30,7
	Alcopops	14,6	6,6	10,2	12,2	13,9	42,4
	Wino	7,2	5,4	10,1	27,7	35,8	13,8
	Wódka	9,2	7,2	11,5	25,0	33,9	13,2
	Marihuana lub haszysz	20,9	12,2	13,1	21,3	14,2	18,3
	Amfetamina	33,3	16,9	13,1	10,2	4,7	21,8
	Metamfetamina	33,7	16,8	14,4	8,3	4,2	22,5
	Leki uspokajające lub nasenne	17,8	8,9	11,7	24,7	20,7	16,2
	Ecstasy	32,7	14,8	12,6	9,4	5,8	24,6
	Kokaina	33,3	17,5	12,8	8,9	5,1	22,5
	Crack	34,4	16,7	13,6	5,4	3,2	26,6
	Heroina	34,3	18,2	12,6	6,9	4,2	23,9
	Dopalacze	31,2	14,4	12,7	11,8	8,4	21,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	2,0	1,0	1,4	11,6	78,9	5,1
	Piwo	1,8	0,8	0,6	9,3	85,7	1,7
	Cydr	3,2	1,3	2,9	11,6	70,8	10,2
	Alcopops	4,4	1,7	3,2	8,7	54,5	27,5
	Wino	2,2	0,8	1,0	9,7	83,5	2,9
	Wódka	1,9	1,2	1,7	10,2	82,6	2,4
	Marihuana lub haszysz	10,2	8,0	13,7	30,7	22,5	14,9
	Amfetamina	24,1	14,5	17,0	15,1	7,9	21,4
	Metamfetamina	24,5	15,1	18,5	13,0	6,7	22,2
	Leki uspokajające lub nasenne	11,9	6,7	12,5	29,7	25,4	13,7
	Ecstasy	23,7	12,7	16,1	16,7	9,4	21,4
	Kokaina	23,8	16,0	18,7	14,2	7,0	20,3
	Crack	26,7	16,8	18,8	8,9	4,9	24,0
	Heroina	26,6	17,8	17,8	9,8	4,8	23,2
	Dopalacze	23,2	13,1	16,0	15,7	10,6	21,4

W przeważającej większości badani nie mieli problemów z oceną dostępności tradycyjnych napojów alkoholowych. Nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie jedynie 10-14% uczniów z młodszej kohorty i 2-5% uczniów ze starszej kohorty.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Na to pytanie odpowiedzi „Nie wiem” udzielił mniej więcej co szósty-siódmy badany. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 20,7% respondentów z młodszej grupy i 25,4% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 17,8% badanych w pierwszej grupie i dla 11,9% z drugiej.

Na tym tle dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 20,9% w przypadku konopi indyjskich do 34,4% w przypadku cracku.

Odsetki pierwszoklasistów deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji nielegalnych wahają się od 14,2% w przypadku marihuany lub haszyszu, do 3,2% w przypadku cracku.

W klasach trzecich badani w przypadku większości substancji nielegalnych w podobnym lub wyższym odsetku, co młodszy uczniowie uznają je za bardzo łatwe do zdobycia. Odpowiedzi takich udzieliło w odniesieniu do najbardziej dostępnych konopi 22,5% badanych i najtrudniej dostępnej heroiny – 4,8% badanych.

Odsetki młodzieży ze starszej kohorty stwierdzającej, że byłoby dla nich niemożliwe zdobycie poszczególnych substancji wahają się od 10,2% w przypadku konopi indyjskich do 26,7% w przypadku cracku.

Zapytaliśmy również badanych, jak oceniają dostępność nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy”. Uczniowie z obu kohort w dość wysokim odsetku uważają te substancje za bardzo łatwą do zdobycia (8,4% uczniów z młodszej kohorty oraz 10,6% – starszej). Brak dostępu do „dopalaczy” deklaruje 31,2% pierwszoklasistów oraz 23,2% trzecioklasistów.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany

i haszyszu, najwięcej z oceną dostępu do cracku. Te relatywnie wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź „Nie wiem” wskazują na znaczą frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że nie potrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

W tabeli 54. przedstawiono porównanie odsetków badanych deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji w Województwie Małopolskim i w kraju ogółem.

Dane zestawione w tabeli sugerują, że respondenci z młodszej kohorty z terenu województwa w przypadku większości substancji nie różnią się istotnie od swoich rówieśników z próby ogólnopolskiej. Istotne różnice występują jedynie w przypadku ocen dostępności piwa, cydru i alcopopu – w Małopolskim dostępność oceniana jest niżej niż średnio w Polsce.

Tabela 54. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	38,8	41,9
	Piwo	43,3	46,8
	Cydr	18,5	26,3
	Alcopops	13,9	18,5
	Wino	35,8	37,5
	Wódka	33,9	34,4
	Marihuana lub haszysz	14,2	14,5
	Amfetamina	4,7	6,1
	Metamfetamina	4,2	5,4
	Leki uspokajające lub nasenne	20,7	22,8
	Ecstasy	5,8	6,6
	Kokaina	5,1	6,2
	Crack	3,2	4,5
	Heroina	4,2	5,4
	Dopalacze	8,4	10,2

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	78,9	65,7
	Piwo	85,7	72,5
	Cydr	70,8	57,5
	Alcopops	54,5	40,7
	Wino	83,5	67,8
	Wódka	82,6	64,0
	Marihuana lub haszysz	22,5	19,9
	Amfetamina	7,9	6,7
	Metamfetamina	6,7	5,9
	Leki uspokajające lub nasenne	25,4	23,8
	Ecstasy	9,4	8,9
	Kokaina	7,0	6,7
	Crack	4,9	4,6
	Heroina	4,8	5,0
	Dopalacze	10,6	10,7

Wedle ocen uczniów ze starszej kohorty w województwie łatwiej dostępne są papierosy oraz wszystkie napoje alkoholowe, włączając w to relatywnie nowe napoje, czyli cydr i alcopop. Pod względem dostępności pozostałych substancji wyniki z Województwa Małopolskiego nie odbiegają istotnie od wyników ogólnopolskich.

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W massmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 55 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Tabela 55. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	62,2	66,3
	Wino	37,3	37,9
	Wódka	52,0	51,2
	Marihuana lub haszysz	22,2	23,2
	LSD	4,2	4,0
	Amfetamina	4,2	5,1
	Leki uspokajające lub nasenne	7,6	8,4
	Crack	3,0	2,2
	Kokaina	4,6	3,8
	Ecstasy	4,0	4,1
	Heroina	3,0	3,5
	Sterydy anaboliczne	2,2	2,8
	Polska heroina (kompot)	2,9	3,5
	Bimber	14,3	15,6
	Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	86,6
Wino		65,9	61,0
Wódka		84,4	75,6
Marihuana lub haszysz		34,7	34,6
LSD		6,1	4,1
Amfetamina		5,8	5,6
Leki uspokajające lub nasenne		8,6	7,4
Crack		2,9	1,8
Kokaina		6,4	3,7
Ecstasy		8,2	5,8
Heroina		3,8	2,3
Sterydy anaboliczne		3,8	2,3
Polska heroina (kompot)		3,7	2,3
Bimber		30,3	28,2

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one przetworów konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 22,2% uczniów z klas młodszych i 34,7% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnasto-szesnastolatków – 4,2% i siedemnasto-osiemnastolatków – 5,8%. Leki uspokajające i nasenne, proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (7,6% i 8,6%).

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 14,3% badanych, w starszej zaś – 30,3%.

Ekspozycja uczniów z Województwa Małopolskiego na propozycje większości substancji nielegalnych jest zbliżona do tej obserwowanej na terenie całego kraju. Zwraca jednak uwagę trochę mniejszy w Małopolsce niż średnio w kraju odsetek pierwszoklasistów otrzymujących oferty piwa.

Badani ze starszej kohorty z Małopolski także częściej deklarowali propozycje wina i wódki.

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka są nieco wyższe niż analogiczne odsetki dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabele 56 i 57).

Pierwszoklasiści, w lokalach gastronomicznych, w największym odsetku pili piwo (28,3%), w nieco mniejszym wódkę (22,6%), a w najmniejszym wino (15,9%). Trzecioklasiści także preferowali piwo (56,7%), a następnie wódkę (52,3%) oraz wino (33,1%). Uczniowie z młodszej kohorty, którzy pili poszczególne napoje, najczęściej lokowali się w kategorii częstotliwości picia 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni. Uczniów ze starszej kohorty w znaczących odsetkach znajdujemy także w kategorii 3-5 razy.

Tabela 56. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	71,7	15,5	6,8	2,6	2,0	1,3
	Wino	84,1	10,8	3,2	1,0	0,4	0,5
	Wódka	77,4	13,0	4,7	2,6	1,4	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	43,3	26,7	16,5	6,5	4,1	2,9
	Wino	66,9	20,8	7,8	2,3	0,7	1,5
	Wódka	47,7	24,5	15,3	7,0	2,3	3,3

Tabela 57 zawiera analogiczne dane dla całego kraju. Porównanie wyników z Województwa Małopolskiego z wynikami ogólnopolskimi wskazuje na brak różnic w młodszej kohorcie w zakresie picia wina i wódki oraz niższy odsetek w województwie sięgających po piwo.

Tabela 57. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Polska)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	67,4	18,3	8,0	3,3	1,4	1,6
	Wino	83,9	10,8	3,0	1,1	0,5	0,7
	Wódka	78,9	11,7	4,6	2,4	1,2	1,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	44,5	25,6	16,9	7,2	3,3	2,5
	Wino	72,0	18,9	6,0	1,9	0,5	0,8
	Wódka	55,1	23,0	11,8	6,2	1,9	2,0

W starszej kohorcie obserwujemy wyższe odsetki w województwie niż średnio w Polsce pijących wino i, zwłaszcza, wódkę.

W tabeli 58 zestawiono dane dotyczące zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są niższe niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej grupy.

Tabela 58. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	79,0	11,5	5,9	1,8	0,9	0,9
	Wino	91,7	5,1	1,8	0,9	0,1	0,4
	Wódka	86,5	7,8	2,7	1,3	0,7	0,9
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	44,2	26,0	16,7	6,2	3,1	3,8
	Wino	74,5	16,4	4,8	1,7	0,7	1,9
	Wódka	63,0	20,9	7,5	3,8	1,5	3,4

Badani w najwyższym odsetku kupowali piwo (21,0% wśród pierwszoklasistów i 55,8% wśród trzecioklasistów), następnie wódkę (13,5% wśród pierwszoklasistów i 37,0% wśród trzecioklasistów), a w najmniejszy odsetku – wino (8,3% wśród pierwszoklasistów i 25,5% wśród trzecioklasistów). Większość badanych dokonujących zakupów wina bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

Dane z tabeli 59 odnoszące się do całego kraju sugerują, że w Województwie Małopolskim pierwszoklasiści trochę rzadziej niż ich rówieśnicy z próby

ogólnopolskiej kupują piwo, natomiast trzecioklasiści częściej niż średnio w kraju dokonują zakupów wszystkich napojów alkoholowych.

Tabela 59. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Polska)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	75,8	12,8	6,2	2,7	1,1	1,3
	Wino	90,4	6,0	1,8	0,7	0,4	0,7
	Wódka	85,4	8,2	3,0	1,6	0,8	1,0
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	47,7	24,9	13,7	7,1	3,4	3,1
	Wino	79,3	13,7	4,5	1,2	0,5	0,7
	Wódka	68,9	17,1	7,3	3,4	1,7	1,6

Uczniowie zostali także zapytani o to, czy spotkali się z odmową sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (tabela 60.). W młodszej kohorcie największy odsetek uczniów spotkał się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (12,8%), a 2,4% badanych nie mogło zakupić piwa z powodu odmowy więcej niż 10 razy. Uczniowie ze starszej kohorty również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (24,9%), 10 razy lub więcej odmówiono zakupu 6,5% badanych. W przypadku odmów sprzedaży wina i wódki odsetki badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy są nieco niższe.

Tabela 60. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	87,1	8,3	2,5	0,9	0,4	0,8
	Wino	93,4	3,0	1,6	0,8	0,3	0,8
	Wódka	89,5	5,1	2,5	1,3	0,7	0,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	88,3	7,4	1,9	0,6	0,1	1,7
	Wino	92,7	2,8	1,6	1,0	0,3	1,6
	Wódka	89,6	4,4	1,9	1,5	0,8	1,9

Tabela 61. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Polska)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	87,3	8,2	1,8	1,0	0,4	1,3
	Wino	93,1	3,5	1,2	0,7	0,3	1,2
	Wódka	90,1	5,3	1,3	1,1	0,5	1,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	85,6	9,5	2,8	0,8	0,7	0,6
	Wino	93,4	3,9	1,3	0,5	0,3	0,6
	Wódka	88,5	7,1	2,1	1,1	0,5	0,8

Odsetki badanych z próby ogólnopolskiej, którym odmówiono sprzedaży napojów alkoholowych zaprezentowane w tabeli 56 nie różnią się znacząco od analogicznych odsetków uzyskanych w badaniu w województwie.

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 62).

Tabela 62. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	63,0	62,2
	Ulica, park	22,0	20,9
	Szkoła	12,1	11,6
	Dyskoteka, bar	9,8	10,4
	Mieszkanie dealera	10,7	11,7
	Internet	9,3	10,2
	Inne miejsce	5,4	6,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	54,9	54,5
	Ulica, park	23,9	24,8
	Szkoła	14,9	14,7
	Dyskoteka, bar	16,4	16,7
	Mieszkanie dealera	17,6	16,4
	Internet	11,0	11,0
	Inne miejsce	6,0	6,2

Większość respondentów nie orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej młodzieży (45,1%) niż młodszej (37,0%).

Pierwszoklasiści najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (22,0%), a także szkołę (12,1%), mieszkanie dealera (10,7%), dyskotekę lub bar (9,8%) oraz internet (9,3%).

Trzecioklasiści najczęściej wspominali o ulicy i parku (23,9%), następnie o mieszkaniu dealera (17,6%), dyskotece lub barze (16,4%), szkole (14,9%) oraz internecie (11,0%).

Warto zauważyć, że w obu kohortach Województwa Małopolskiego odsetki znających miejsca, gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz nie odbiegają od analogicznych odsetków na poziomie kraju.

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych, takich jak napoje alkoholowe czy tytoń, jak i nielegalnych, takich jak narkotyki, niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po te substancje sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia

tj.: „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu.

Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli 63.

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z marihuaną lub haszyszem oraz paleniu papierosów od czasu do czasu. Jednak regularne palenie papierosów w ilości co najmniej jednej paczki dziennie lub regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne. Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno młodszej kohorcie, jak i w starszej. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznymi narkotykami, jak ecstasy, czy amfetamina traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych.

Ryzyko związane z poszczególnymi substancjami jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w opiniach badanych uznać można amfetaminę (42,2% w młodszej grupie i 47,5% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 25,6% w młodszej kohorcie i 19,5% w starszej kohorcie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki pierwszoklasistów za obarczone dużym ryzykiem uznały używanie „dopalaczy” (79,9%), zaś trzecioklasistów – amfetaminę (80,6%).

Tabela 63. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	10,9	38,2	35,0	10,6	5,3
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	4,3	4,0	14,3	72,5	4,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	34,9	37,1	15,0	6,2	6,7
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	7,6	18,0	34,3	33,8	6,4
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	4,2	4,3	15,4	69,2	6,9
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	5,8	8,6	24,3	52,1	9,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	22,5	23,2	17,3	25,6	11,3
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	15,2	17,4	27,1	29,2	11,1
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	8,5	6,9	15,2	59,0	10,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	7,2	15,4	22,7	34,1	20,6
	Biorą ecstasy regularnie	4,0	1,9	8,3	67,6	18,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	6,1	11,3	24,2	42,2	16,1
	Biorą amfetaminę regularnie	3,7	2,0	4,1	75,9	14,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	5,4	7,6	16,5	40,8	29,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	8,8	14,7	29,2	36,2	11,2
	Biorą dopalacze regularnie	5,7	1,3	2,8	79,9	10,3

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	10,5	39,7	32,9	13,9	3,0
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	3,8	3,2	13,9	76,1	2,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	33,7	40,7	14,4	7,2	4,0
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	7,5	18,8	34,1	36,1	3,5
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	4,4	3,8	14,8	72,5	4,4
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	7,7	12,4	29,7	45,6	4,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	30,0	28,5	13,8	19,5	8,1
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	19,6	23,8	25,4	22,9	8,3
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	8,4	9,0	19,7	54,3	8,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	8,2	19,2	22,1	35,1	15,4
	Biorą ecstasy regularnie	2,9	1,8	7,8	73,5	14,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	5,2	11,9	22,6	47,5	12,7
	Biorą amfetaminę regularnie	3,0	1,2	3,6	80,6	11,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	4,7	8,6	16,5	43,5	26,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	10,9	16,2	21,8	40,3	10,8
Biorą dopalacze regularnie	6,1	1,7	2,8	79,2	10,3	

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych

ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są wyraźnie niższe nie tylko od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne, ale także tych którzy jako bardzo ryzykowne traktują picie weekendowe, a nawet częste picie niewielkich ilości alkoholu. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest bardziej ryzykowne niż picie alkoholu, niezależnie od wzoru picia.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał.

Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 64. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczone były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Tabela 64. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Poziom klasy		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	palą papierosy	14,6	38,1	27,5	17,0	2,8
	pije napoje alkoholowe	14,1	30,2	28,3	23,4	4,0
	pali marihuanę lub haszysz	55,7	32,0	7,3	4,1	0,9
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	82,7	12,9	2,5	1,0	0,9
	bierze ecstasy	87,3	9,4	1,6	1,1	0,6
	używa środków wziewnych	88,3	8,0	2,2	0,7	0,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	palą papierosy	8,2	26,8	38,3	23,3	3,3
	pije napoje alkoholowe	4,2	11,4	25,2	45,5	13,7
	pali marihuanę lub haszysz	35,0	42,0	16,6	5,0	1,5
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	77,2	18,1	2,4	1,3	1,0
	bierze ecstasy	77,6	16,8	3,0	1,8	0,7
	używa środków wziewnych	90,0	6,9	1,4	0,8	0,8

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko 14,1% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby, a 14,6% - kto by palił. W klasach starszych analogiczne odsetki wynoszą 4,2% oraz 8,2%. Jednocześnie w klasach młodszych 19,8% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali i 27,4% twierdzi, że większość pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 26,6% i 59,2%.

W klasach młodszych 44,3% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszych – 65,0%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach

młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 17,3% badanych w młodszej grupie i 22,8% starszych uczniów.

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami. Doniosłość profilaktycznej roli rodziny podkreślana była przez większość dorosłych badanych w ogólnopolskich badaniach ankietowych zrealizowanych w 2002 r. z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz powtórzonych w 2006 r. i 2010 r. przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W referowanym tu badaniu zapytano uczniów, czy rodzice pozwalają im pić napoje alkoholowe tylko we własnym towarzystwie, także bez swojej obecności, czy też w ogóle zabraniają picia. Wyniki zestawiono w tabeli 65.

Większość badanych pierwszoklasistów deklaruje brak zgody rodziców na picie przez nich alkoholu. 62,2% badanych twierdzi, że na takie zachowanie nie pozwala im ojciec, a 65,1%, że picia zabrania matka. Tylko ok. 5-6% badanych

ma pełne przyzwolenie ze strony rodziców. Dalsze ok. 22% deklaruje, że brak zgody ogranicza się do picia bez obecności rodziców.

Tabela 65. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	62,2	16,2	5,8	15,8
	Matka	65,1	16,5	5,1	13,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	12,0	5,6	57,0	25,4
	Matka	12,6	6,5	59,2	21,7

W klasach starszych ponad pięciokrotnie mniejsze frakcje badanych deklarują brak przyzwolenia – 12,0% ze strony ojca i 12,6% ze strony matki. Ponad dziewięciokrotnie wyższe niż wśród uczniów młodszych odsetki uczniów starszych mają pozwolenie na picie także bez obecności rodziców (ok. 57-59%). Mniej dziwią wysokie odsetki uczniów ze starszej kohorty, którym rodzice pozwalają pić napoje alkoholowe, bowiem większość z nich do owej pełnoletności się zbliża, a niektórzy są już pełnoletni.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Małopolskim zawartych w tabeli 65. z wynikami w całym kraju zestawionymi w tabeli 66. wskazuje na większe odsetki pierwszoklasistów w województwie niż średnio w kraju, którym rodzice bezwzględnie zabraniają picia alkoholu. Jednocześnie uczniowie ze starszej kohorty rzadziej niż w całym kraju deklarują brak pozwolenia rodziców i częściej pełne przyzwolenie na swoje picie, nawet bez obecności rodziców.

Tabela 66. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Polska)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	49,5	22,4	7,0	21,1
	Matka	53,6	22,1	7,5	16,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	19,1	13,0	39,2	28,8
	Matka	19,6	14,1	41,7	24,6

Brak zgody rodziców na picie napojów alkoholowych jest zróżnicowany ze względu na płeć respondenta (tabela 67. i 68.). W młodszej kohorcie częściej matki chłopców nie zgadzały się na konsumpcję alkoholu, niż miało to miejsce w przypadku dziewcząt. Brak przyzwolenie ze strony ojca nie wiązał się z płcią dziecka. W starszej kohorcie natomiast zarówno ojcowie, jak i matki byli bardziej skłonni do zabrania picia chłopcom, niż dziewczętom. Takie wyniki mogą być efektem przekonania rodziców, a zwłaszcza matek o bardziej ryzykownym sposobie picia alkoholu przez chłopców, które może prowadzi do częstszych prób wyeliminowania takiego zachowania w ogóle.

Tabela 67. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Chłopcy, Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	62,6	15,7	6,0	15,7
	Matka	67,6	13,6	4,5	14,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	13,8	4,8	56,7	24,6
	Matka	14,6	5,0	58,3	22,1

Tabela 68. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Dziewczęta, Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	61,8	16,6	5,7	15,9
	Matka	62,9	19,2	5,6	12,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	10,3	6,2	57,4	26,1
	Matka	10,5	7,8	60,4	21,3

Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo

W kwestionariuszu zawarto pytania dotyczące korzystania z mediów społecznościowych takich jak Twitter, Facebook czy Skype oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, czyli gier wideo.

W tabeli 69. przedstawiono czas korzystania z mediów społecznościowych w typowym dniu roboczym i weekendowym w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem.

Analiza typowego dnia roboczego młodszej kohorty ujawnia najliczniejszą frakcję badanych, która korzysta z mediów społecznościowych 2-3 godziny dziennie (33,2%), mniej osób poświęca na tą aktywność ok. 4-5 godzin (23,2%). W przypadku typowego dnia weekendowego, dominują dwie frakcje badanych: frakcja korzystająca ponad 6 godzin dziennie (28,9%) oraz korzystająca ok. 4-5 godzin (28,1%).

W starszej kohorcie, w typowym dniu roboczym, największy odsetek uczniów poświęca na korzystanie z mediów społecznościowych 2-3 godziny dziennie (32,7%) lub około 4-5 godzin dziennie (20,3%). W trakcie weekendu dominuje korzystanie z mediów społecznościowych ponad 6 godzin dziennie (27,4%) lub ok. 2-3 godzin dziennie (27,4%).

Tabela 69. Czas spędzony w mediach społecznościowych w czasie ostatnich 7 dni (Małopolska)

Kohorta			Małopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Typowy dzień roboczy	Nie	5,3
		Pół godziny lub mniej	7,3
		Około 1 godziny	14,3
		Około 2-3 godzin	33,2
		Około 4-5 godzin	23,2
		6 godzin lub więcej	16,5
	Typowy dzień weekendowy	Nie	5,2
		Pół godziny lub mniej	5,5
		Około 1 godziny	9,8
		Około 2-3 godzin	22,5
		Około 4-5 godzin	28,1
		6 godzin lub więcej	28,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Typowy dzień roboczy	Nie	5,2
		Pół godziny lub mniej	7,0
		Około 1 godziny	15,4
		Około 2-3 godzin	32,7
		Około 4-5 godzin	20,3
		6 godzin lub więcej	19,4
	Typowy dzień weekendowy	Nie	5,2
		Pół godziny lub mniej	7,1
		Około 1 godziny	10,5
		Około 2-3 godzin	27,4
		Około 4-5 godzin	22,4
		6 godzin lub więcej	27,4

Większa ilość czasu wolnego w weekend wydaje się sprzyjać dłuższemu korzystaniu z mediów społecznościowych, zwłaszcza w przypadku uczniów z młodszej kohorty.

Kolejna badana kwestia dotyczy symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype (tabela 70.).

Tabela 70. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Małopolskie).

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	19,7	25,1	20,8	21,9	12,5
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	8,1	12,3	18,1	31,0	30,6
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	21,2	21,8	15,2	23,3	18,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	20,4	24,8	20,6	21,8	12,4
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	5,2	9,6	19,8	32,6	32,8
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	14,4	18,6	14,1	26,1	26,7

Tabela 71. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Polska).

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	19,3	24,6	22,0	20,2	13,8
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	6,9	10,6	17,5	31,3	33,7
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	20,8	20,1	16,7	20,6	21,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	19,6	26,8	23,0	20,3	10,3
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	3,8	9,5	19,4	33,9	33,5
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	15,2	20,7	15,9	25,4	22,7

W młodszej grupie 44,8% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu w tych mediach, około 43,0% jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęca na tą

aktywność za dużo czasu. Co piąty badany (20,4%) ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych mediów. W starszej grupie rozkład odpowiedzi jest podobny - analogiczne odsetki wynoszą 45,2%, 33,0% oraz 14,8%.

Nie odnotowano istotnych różnic w zakresie występowania symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych w Małopolsce i w próbie ogólnopolskiej.

W kwestii czasu poświęconego na gry na urządzeniach elektronicznych pytano o liczbę dni w tygodniu, w których respondent grał oraz przeciętny czas dziennie przeznaczony na gry.

Rozkład liczby dni w tygodniu zawiera tabela 72.

Tabela 72. Liczba dni spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	33,1	29,8
	1 dzień	14,6	13,9
	2 dni	9,2	10,1
	3 dni	8,8	8,9
	4 dni	6,5	6,7
	5 dni	5,3	6,6
	6 dni	3,6	4,0
	7 dni	18,9	20,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	40,4	35,3
	1 dzień	13,4	16,0
	2 dni	9,8	9,9
	3 dni	6,6	8,7
	4 dni	5,4	6,0
	5 dni	4,9	6,0
	6 dni	1,9	3,1
	7 dni	17,6	15,0

W obu kohortach najliczniejsze frakcje stanowili badani, którzy w ogóle nie korzystali z gier na urządzeniach elektronicznych. Wśród pierwszoklasistów stanowili oni 33,1%, zaś wśród trzecioklasistów – 40,4%.

Przez wszystkie 7 dni grało 18,9% uczniów z młodszej kohorty oraz 17,6% uczniów ze starszej.

W obu kohortach odsetek grających na urządzeniach elektronicznych w Województwie Małopolskim jest niższy od stwierdzonego w skali kraju.

W tabeli 73. zaprezentowano rozkłady czasu spędzonego na grach na urządzeniach elektronicznych w typowym dniu roboczym i weekendowym w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem. Przypomnijmy, że w obu kohortach najliczniejsze frakcje stanowili badani, którzy w ogóle nie korzystali z gier video. Analiza typowego dnia roboczego w młodszej kohorcie graczy ujawnia najliczniejszą frakcję badanych, którzy grali 2-3 godziny dziennie (18,9%), mniej osób poświęcało na tą aktywność ok. pół godziny (16,5%). W przypadku typowego dnia weekendowego dominuje frakcje badanych grających 2-3 godziny (19,5%).

W starszej kohorcie, w typowym dniu roboczym, największy odsetek graczy poświęcał na grę 2-3 godziny dziennie (15,6%) lub około godziny dziennie (15,7%). W trakcie weekendu dominuje korzystanie z gier 2-3 godziny dziennie (15,1%).

Tabela 73. Czas spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni (Małopolskie)

Kohorta		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godzin i więcej
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Typowy dzień roboczy	35,0	17,9	16,5	18,9	6,6	5,1
	Typowy dzień weekendowy	30,6	12,0	11,8	19,5	13,3	12,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Typowy dzień roboczy	42,5	14,7	15,7	15,6	5,8	5,7
	Typowy dzień weekendowy	40,4	11,3	10,7	15,1	12,0	10,6

Uczniowie zostali także zapytani o symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (tabela 74.). W młodszej grupie 21,4% badanych jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęcają na tą aktywność za dużo czasu, 15,1% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu na graniu w gry, a 10,1% badanych ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych gier. W starszej grupie analogiczne odsetki są niższe bądź na podobnym poziomie.

Tabela 74. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (Małopolskie)

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	6,3	8,8	14,0	23,0	47,9
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	4,1	5,9	11,1	19,4	59,4
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	10,6	10,8	10,9	17,1	50,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	4,9	6,4	11,9	20,2	56,6
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	2,6	3,7	8,9	17,9	66,9
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	6,2	7,9	8,4	15,5	62,0

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce obejmuje takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 75. sugerują, że około jednej szóstej pierwszoklasistów (16,8%) oraz blisko jednej czwartej trzecioklasistów (22,5%) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 5,0% piętnasto-szesnastolatków i 10,8% siedemnasto-osiemnastolatków.

Porównanie wyników uzyskanych w Małopolsce z wynikami w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic w rozpowszechnianiu grania w gry hazardowe w województwie i średnio w kraju.

Tabela 75. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	16,8	18,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	9,8	10,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	5,0	5,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	22,5	21,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,1	12,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,8	7,9

Następne pytanie dotyczyło częstotliwości stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 76.). Najliczniejszą frakcję w obu kohortach stanowiły osoby, które grały raz na miesiąc lub rzadziej (6,9% w młodszej kohorcie i 10,0% w starszej kohorcie). Odsetek badanych, którzy grali 2-3 razy w tygodniu wynosił w młodszej kohorcie 1,1% oraz w starszej kohorcie 4,1%.

Wyniki uzyskane w młodszej kohorcie w Małopolsce nie odbiegają znacząco od wyników ogólnopolskich. W starszej kohorcie obserwujemy mniejszy odsetek uczniów przyznających się do grania w Województwie Małopolskim niż średnio e kraju.

Tabela 76. Częstotliwość stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie grał	89,6	89,1
	Raz na miesiąc lub rzadziej	6,9	7,3
	2-4 razy w miesiącu	2,3	2,1
	2-3 razy w tygodniu	1,1	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie grał	83,2	87,2
	Raz na miesiąc lub rzadziej	10,0	8,9
	2-4 razy w miesiącu	2,7	2,1
	2-3 razy w tygodniu	4,1	1,8

Uczniowie, jeśli grają w gry hazardowe najczęściej poświęcają na to mniej niż 30 minut w ciągu dnia (tabela 77). Robi tak 5,5% uczniów z młodszej kohorty oraz 5,8% uczniów ze starszej kohorty. Odsetek grających dwie godziny lub dłużej w młodszej kohorcie wynosi 1,9%, zaś w starszej 1,7%.

Podobne wyniki uzyskano w badaniu ogólnopolskim. Uczniowie z Województwa Małopolskiego nie różnią pod względem czasu spędzanego na grach hazardowych od średnie krajowej.

Tabela 77. Czas spędzony na grach hazardowych typowego dnia w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	89,6	89,4
	Mniej niż 30 minut	5,5	5,8
	Między 30 minut a 1 godzina	2,3	2,3
	Między 1 godzina a 2 godziny	0,7	1,0
	Między 2 godziny a 3 godziny	0,5	0,5
	3 godziny lub więcej	1,4	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	84,9	87,6
	Mniej niż 30 minut	8,6	7,6
	Między 30 minut a 1 godzina	3,0	2,4
	Między 1 godzina a 2 godziny	1,8	1,0
	Między 2 godziny a 3 godziny	0,3	0,3
	3 godziny lub więcej	1,4	1,1

W tabeli 78 zestawiono dane na temat częstotliwości grania w poszczególne gry hazardowe przez uczniów z Województwa Małopolskiego, zaś w tabeli 79 przez uczniów z próby ogólnopolskiej.

W województwie w młodszej kohorcie największą popularnością cieszyły się gry w karty lub kości (10,2%) oraz loterie takie jak bingo, czy lotto (9,2%). Najczęściej respondenci grali w nie raz na miesiąc lub rzadziej.

Najmniejszą popularnością cieszyły się automaty (5,0%) na których najczęściej grano również raz w miesiącu.

W starszej kohorcie najczęściej deklarowano loterie takie jak bingo, czy lotto (14,1%), a najrzadziej grę na automatach (4,8%).

W próbie ogólnopolskiej badani z młodszej grupy najczęściej wskazywali karty lub kości, a z starszej grupy – zakłady sportowe.

Tabela 78. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (Małopolskie)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	95,0	3,7	0,5	0,8
	Karty lub kości	89,8	6,6	2,4	1,2
	Loterie (bingo, lotto)	90,8	6,9	1,1	1,2
	Zakłady sportowe	91,8	5,0	1,2	2,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	95,2	3,8	0,5	0,5
	Karty lub kości	87,9	8,7	2,1	1,2
	Loterie (bingo, lotto)	85,9	10,2	2,7	1,2
	Zakłady sportowe	88,1	5,5	2,4	3,9

Tabela 79. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (Polska)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	94,5	4,2	0,7	0,5
	Karty lub kości	90,4	6,5	1,9	1,3
	Loterie (bingo, lotto)	91,5	6,1	1,5	0,9
	Zakłady sportowe	92,6	4,2	1,6	1,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	94,9	4,0	0,8	0,3
	Karty lub kości	91,0	6,1	1,9	0,9
	Loterie (bingo, lotto)	90,5	7,4	1,6	0,5
	Zakłady sportowe	89,8	5,8	2,6	1,8

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 80.). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 6,7% uczniów z młodszej kohorty oraz 7,6% uczniów ze starszej kohorty. Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się nieco mniej rozpowszechnione, tylko ok. 3% uczniów przyznało się do tego zachowania. Obydwa symptomy problemowego grania przejawiało 1,9% pierwszoklasistów oraz 1,8% badanych ze starszej kohorty.

Porównując wyniki uzyskane w Województwie Małopolskim z uzyskanymi na poziomie kraju odnotować trzeba brak istotnych różnic.

Tabela 80. Symptomy grania problemowego w gry hazardowe

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	6,7	6,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,0	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	7,6	6,8
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	2,9	2,2

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relewin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało 0,9% pierwszoklasistów oraz 1,3% trzecioklasistów.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabelach 81-82.

Tabela 81. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	24,7	30,0	28,0	6,7	10,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	37,8	31,6	17,6	4,6	8,4

Tabela 82. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Polska)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	27,5	32,8	24,5	6,1	9,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	36,6	33,0	19,9	4,4	6,1

W młodszej kohorcie 17,3% badanych zadeklarowało brak zaufania twierdząc, że nie przyznałoby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. W starszej kohorcie analogiczny odsetek był niższy i wynosił 13,0%.

W obu kohortach odsetki uczniów gotowych zataić w badaniu swoje doświadczenia z przetworami konopi w Województwie Małopolskim nie odbiegają od średniej ogólnopolskiej (tabela 81 i 82). Można zatem założyć, iż ewentualne skrzywienie wyników w szacowaniu rozpowszechnienia używania przetworów konopi w województwie nie będzie odbiegać od średniej ogólnopolskiej.

Dynamika problemu w Województwie Małopolskim w latach 2015-2019

Badanie zrealizowane we Województwie Małopolskim w 2019 r. jest drugim z kolei badaniem ESPAD przeprowadzonym w tym województwie. Dzięki temu możemy prześledzić zmianę podstawowych wskaźników używania alkoholu i narkotyków.

Palenie tytoniu

Zestawienie wyników uzyskanych w Województwie Małopolskim w latach 2015-2019 wskazuje na podobne tendencje w obu badanych kohortach (tabela 83). Sprowadzają się one do stabilizacji odsetków badanych potwierdzających palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu oraz wzrost odsetków respondentów, którzy palili w czasie ostatnich 30 dni.

Tabela 83. Palenie tytoniu

Poziom Klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	47,5	47,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	21,2	25,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	67,2	69,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	40,6	43,0

Picie alkoholu

Zestawienie wyników z 2015 r. z wynikami z 2011 r. wskazuje na stabilizację wszystkich wskaźników picia w obu kohortach (tabela 84).

Tabela 84. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	74,9	73,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	61,3	61,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	40,9	38,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	93,0	94,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	89,3	92,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	80,1	81,5

Wskaźniki upijania się małopolskiej młodzieży wykazują tendencję wzrostową (tabela 85). Jedynie upijanie się w czasie ostatnich 30 dni w młodszej kohorcie nie uległo zmianie.

Tabela 85. Silne upicie się

poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	26,9	30,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	20,1	24,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,0	9,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	57,5	65,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	42,6	52,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	17,1	20,5

Jak to już zostało wcześniej wspomniane sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. Dlatego warto zobaczyć, z jakimi trendami mamy do czynienia w tej kwestii.

Porównanie wyników badania z 2019 r. z wynikami uzyskanymi w 2015 r. w młodszej kohorcie wskazuje na spadek potwierdzeń większości antycypacji, zarówno pozytywnych jak negatywnych.

Inaczej jest w przypadku młodzieży ze starszej kohorty. Tutaj obserwujemy spadek potwierdzeń oczekiwań pozytywnych konsekwencji picia, takich jak poczucie odprężenia, poczucie szczęścia, zapomnienia o swoich problemach oraz spodziewania się świetnej zabawy.

Odnotowane powyżej zmiany nie kwestionują ogólnego obrazu oczekiwań, w którym nadal przeważają antycypacje o pozytywnym charakterze.

Tabela 86. Oczekiwania wobec alkoholu (Wybór odpowiedzi „bardzo prawdopodobne” na pytanie o spodziewane konsekwencje picia napojów alkoholowych)

poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuję się odprężony	23,7	18,2
	Będę miał kłopoty z policją	10,5	7,8
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	16,6	12,2
	Poczuję się szczęśliwy	16,7	12,7
	Zapomnę o swoich problemach	17,9	12,6
	Nie będę w stanie przestać pić	8,9	6,8
	Będę miał kaca	15,5	13,0
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	17,9	14,6
	Zrobię coś, czego będę żałował	16,0	13,7
	Będę się świetnie bawić	21,0	18,6
	Zrobi mi się niedobrze	16,4	12,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuję się odprężony	31,4	26,5
	Będę miał kłopoty z policją	5,7	6,1
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	9,6	8,2
	Poczuję się szczęśliwy	18,5	15,3
	Zapomnę o swoich problemach	20,9	12,3
	Nie będę w stanie przestać pić	5,1	6,2
	Będę miał kaca	14,8	13,7
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	24,2	22,6
	Zrobię coś, czego będę żałował	10,9	9,6
	Będę się świetnie bawić	26,3	22,5
	Zrobi mi się niedobrze	9,3	11,7

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Dane o rozpowszechnieniu używania kiedykolwiek w życiu poszczególnych substancji w latach 2015-2019 w Województwie Małopolskim zawiera tabela 87. Analizę wyników zaczniemy od skonstatowania wyższego w 2019 r. rozpowszechnienia doświadczeń z marihuaną w starszej kohorcie. W młodszej nie obserwujemy żadnej istotnej zmiany.

Tabela 87. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	19,9	18,3
	Substancje wziewne	9,4	8,1
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	15,4	13,7
	Amfetamina	4,7	2,7
	LSD lub inne halucynogeny	5,1	3,0
	Crack	2,8	1,5
	Kokaina	4,8	2,6
	Heroina	2,9	1,6
	Ecstasy	3,9	3,2
	Sterydy anaboliczne	2,6	1,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	34,0	38,9
	Substancje wziewne	8,2	7,9
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	16,8	20,0
	Amfetamina	5,2	6,6
	LSD lub inne halucynogeny	4,5	5,4
	Crack	1,5	2,1
	Kokaina	3,6	5,3
	Heroina	1,4	2,8
	Ecstasy	3,3	6,9
	Sterydy anaboliczne	1,3	2,9

W starszej kohorcie wzrósł także odsetek uczniów sięgających po leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza.

Porównanie wyników z 2019r. z wynikami z 2015 r. w zakresie aktualnego i częstego używania przetworów konopi sugeruje wzrost w starszej kohorcie i stabilizację w młodszej (tabela 88).

Tabela 88. Używanie przetworów konopi

poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	19,9	18,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,9	15,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,4	9,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	34,0	37,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	26,1	30,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	13,1	16,3

Dane na temat używania dopalaczy zawarto w tabeli 89. Sugerują one spadek rozpowszechnienia używania tych substancji kiedykolwiek w życiu. Rozpowszechnienie używania w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz ostatnich 30 dni przed badaniem nie uległo zmianie. Prawidłowość ta ujawnia się w każdej z badanych kohort.

Tabela 89. Używanie dopalaczy

poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	8,4	4,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	6,9	4,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,3	3,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	8,7	5,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,7	4,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,9	3,3

Dostępność substancji psychoaktywnych

Dane zawarte w tabeli 90. pozwalają na prześledzenie zmian w dostępności poszczególnych substancji w ocenach młodzieży jakie dokonały się w czasie ostatnich czterech lat.

W Województwie Małopolskim w młodszej kohorcie i w starszej obserwujemy odmienne trendy. W pierwszej z tych grup spadły odsetki deklarujących łatwy dostęp do piwa i wódki, a także do leków uspakajających i nasennych oraz do „dopalaczy”. Natomiast w starszej kohorcie dominują wzrosty. Zwiększyły się odsetki uczniów z łatwym dostępem do wszystkich napojów alkoholowych oraz do papierosów. Wzrósł także odsetek raportujących łatwy dostęp do ecstasy. Jedyny spadek w starszej kohorcie, to zmniejszenie się dostępności „dopalaczy”.

Tabela 90. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako bardzo znacznej (substancje bardzo łatwe do zdobycia)

Poziom klasy		2015	2019
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	40,0	38,8
	Piwo	46,6	43,3
	Wino	36,9	35,8
	Wódka	36,3	33,9
	Marihuana lub haszysz	15,3	14,2
	Amfetamina	6,5	4,7
	Leki uspokajające lub nasenne	24,6	20,7
	Ecstasy	5,9	5,8
	Dopalacze	14,8	8,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	67,9	78,9
	Piwo	75,0	85,7
	Wino	69,7	83,5
	Wódka	66,3	82,6
	Marihuana lub haszysz	20,8	22,5
	Amfetamina	6,6	7,9
	Leki uspokajające lub nasenne	26,7	25,4
	Ecstasy	6,2	9,4
	Dopalacze	15,4	10,6

Województwo Małopolskie na tle innych województw

Na koniec przyjrzyjmy się jak problem używania różnych substancji psychoaktywnych przez młodzież Województwa Wielkopolskiego prezentuje się na tle wyników uzyskanych w innych województwach uczestniczących w ESPAD. W 2019 r. do badania ESPAD oprócz Województwa Małopolskiego dołączyły jeszcze następujące województwa: Dolnośląskie, Kujawsko-Pomorskie, Lubelskie, Mazowieckie, Śląskie, Świętokrzyskie i Wielkopolskie. We wszystkich tych województwach zrealizowano badanie ESPAD na próbach reprezentatywnych na poziomie województwa razem z badaniem ogólnopolskim. Stąd porównywalność wyników nie budzi wątpliwości.

Palenie tytoniu

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia i w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem zawiera tabela 91.

Pod względem jakichkolwiek doświadczeń z paleniem zebranych w czasie całego życia, uczniowie z młodszej kohorty Województwa Wielkopolskiego lokują się na pierwszym miejscu wraz z uczniami ze Śląskiego. W przypadku palenia w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem jest podobnie, chociaż przy trochę większym rozpowszechnieniu w Województwie Śląskim. Odsetek uczniów ze starszej kohorty w obu badanych przedziałach czasowych był najwyższych w Województwie Wielkopolskim, przy czym w zakresie palenia kiedykolwiek w życiu niemal identyczny wynik osiągnięto także w Województwie Kujawsko-Pomorskim. Województwo małopolskie pod względem wszystkich analizowanych wskaźników lokuje się w strefie środkowej rankingu.

Tabela 91. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	48,9	51,9	48,9	47,3	44,6	56,7	47,1	56,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	25,7	22,8	20,4	25,0	18,8	31,7	23,1	29,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	64,6	74,2	70,4	69,0	66,1	69,6	65,2	74,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	33,9	41,0	39,3	43,0	36,6	40,7	36,0	44,3

Tabela 92. Picie napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	79,0	84,9	79,5	73,5	78,4	88,6	80,8	85,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	68,6	75,1	67,3	61,6	66,4	78,5	67,8	75,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	48,6	46,3	48,6	38,8	42,4	54,1	44,3	50,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	92,1	96,6	94,7	94,4	93,2	93,9	92,3	97,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	86,5	95,1	91,1	92,4	89,7	90,2	88,9	95,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	72,2	82,5	79,8	81,5	76,7	75,2	75,6	86,0

Picie alkoholu

Uczniowie młodszy w Województwie Małopolskim najrzadziej deklaruowali picie napojów alkoholowych niezależnie od wymiaru czasowego, o który pytano (tabela 92).

W starszej kohorcie odsetki badanych z Województwa Małopolskiego, którzy pili napoje alkoholowe w badanych okresach czasowych mieszczą się w środku stawki analizowanych województw.

W tabeli 93. zebrano dane dotyczące konsumpcji poszczególnych typów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Uczniowie z młodszej kohorty rzadziej niż ich rówieśnicy z innych województw zaliczają się do konsumentów większości napojów alkoholowych. Pod względem picia piwa i cydru zajmują ostatnie miejsce, zaś picia wina – przedostatnie, tuż przed mazowieckim. pod względem picia wódki oraz alcopopu Małopolanie również lokują się nisko, bo na szóstej pozycji.

Inaczej jest ze starszą młodzieżą. Uczniowie ze starszej kohorty Województwa Małopolskiego zajmują drugie miejsce jeśli chodzi o odsetek konsumentów wina i wódki. Pierwsze miejsce w przypadku wina należy do lubelskiego, a w przypadku wódki – do wielkopolskiego.

Tabela 93. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	47,9	46,9	51,0	38,2	41,6	55,2	43,9	45,7
	Cydr	9,7	5,5	7,1	5,2	7,7	7,8	6,3	5,9
	Alcopop	8,3	4,1	5,5	4,7	7,0	5,3	6,5	4,3
	Wino	24,4	23,1	25,8	22,8	22,0	30,5	24,4	27,7
	Wódka	33,9	32,4	33,0	31,8	30,6	42,5	30,7	39,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	69,8	70,9	77,3	71,6	70,4	72,8	69,5	73,5
	Cydr	15,7	10,8	15,4	13,9	13,1	16,1	10,0	10,6
	Alcopop	13,8	8,7	10,2	12,9	11,5	13,1	9,5	10,7
	Wino	40,7	46,5	48,0	47,9	43,2	45,7	43,5	46,8
	Wódka	54,1	68,7	62,7	70,0	62,2	60,7	60,0	74,3

Silne upicie się przez uczniów z młodszej kohorty Województwa Małopolskiego jest mniej rozpowszechnione niż w większości województw (tabela 94). Pod względem odsetka uczniów przyznających się do nietrzeźwości kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni, młodzież małopolska znajduje się na przedostatnim miejscu, wyprzedzając tylko uczniów z mazowieckiego. Na wymiarze ostatnich 12 miesięcy zajmuje szóstą pozycję, przed uczniami z lubelskiego i mazowieckiego.

W starszej kohorcie silne upicie się kiedykolwiek w życiu, w czasie 12 miesięcy, a także w czasie ostatnich 30 dni raportowane było w Województwie Małopolskim częściej niż w większości pozostałych województwach.

Rozpowszechnienie silnego upijania się kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy lokuje młodzież z Województwa Małopolskiego na trzecim miejscu po wielkopolskim i kujawsko-pomorskim. Upicie się w czasie ostatnich 30 dni pozostawało na zbliżonym poziomie we wszystkich analizowanych województwach sytuując małopolską młodzież w środku stawki województw.

Tabela 94. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Dolnośląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	36,5	37,0	32,5	30,2	29,9	44,2	31,8	39,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	29,7	30,1	23,8	24,8	23,9	33,6	25,9	31,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	14,6	10,6	11,3	9,9	9,7	14,4	10,9	13,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	57,3	68,3	61,2	65,0	60,1	61,9	56,3	71,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	44,1	53,5	49,4	52,5	44,2	45,0	45,7	55,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	21,0	16,8	21,7	20,5	17,6	18,2	18,6	23,4

Używanie narkotyków

Dane z tabeli 95. pokazują, że wśród uczniów klas młodszych kolejność trzech najczęściej używanych substancji jest taka sama we wszystkich województwach (marihuana lub haszysz, leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza i substancje wziewne). Wśród uczniów starszych analogiczna lista jest taka sama w małopolskim, a ponadto także w dolnośląskim, śląskim, mazowieckim, lubelskim i świętokrzyskim. Pozostałe województwa znalazły się w drugiej grupie, gdzie dwie pierwsze pozycje zajmują kolejno marihuana lub haszysz i leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza, ale na trzecim miejscu pod względem popularności odnotowano amfetaminę (Województwo Kujawsko-Pomorskie) lub ecstazy (Województwo Wielkopolskie)

W Województwie Małopolskim w grupie młodszych uczniów używanie marihuany lub haszyszu jest mniej rozpowszechnione niż w większości analizowanych województw. Niższy odsetek sięgających po przetwory konopi notujemy tylko w mazowieckim. Podobnie jest w starszej grupie, w której uczniowie z małopolski także zajmują przedostatnie miejsce zaraz przed uczniami z lubelskiego.

Konsumpcja leków uspakajających i nasennych bez przepisu lekarza w analizowanym województwie jest mniej rozpowszechniona niż w większości analizowanych województw. Młodszy uczniowie z Małopolski są pod tym względem na siódmym miejscu, zaś starsi – na szóstym.

W młodszej kohorcie lista środków nielegalnych oprócz marihuany lub haszyszu, których używało kiedykolwiek w życiu co najmniej 3% badanych, jest najdłuższa w Województwie Wielkopolskim i Województwie Dolnośląskim. Obejmuje ona amfetaminę, LSD lub inne halucynogeny, kokainę i ecstazy. W Województwie Małopolskim na analogicznej liście znalazły się dwie substancje: LSD lub inne halucynogeny oraz ecstazy. W pozostałych województwach próg, co najmniej 3% użytkowników, osiągnęła tylko amfetamina, za wyjątkiem Województwa Świętokrzyskiego, gdzie żaden ze środków nie osiągnął tego progu.

Tabela 95. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	24,6	23,0	20,0	18,3	17,1	25,3	21,2	22,3
	Substancje wziewne	7,4	8,1	6,2	8,1	7,0	6,2	10,2	8,4
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	14,6	17,0	13,3	13,7	14,1	17,0	14,6	16,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	6,4	7,4	5,2	7,0	5,5	4,2	6,7	7,3
	Amfetamina	4,7	3,2	3,0	2,7	3,0	3,6	2,5	4,1
	Metamfetamina	2,7	1,4	2,1	2,2	2,2	2,0	1,8	2,6
	LSD lub inne halucynogeny	3,8	2,9	2,7	3,0	2,2	2,6	2,1	3,6
	Crack	1,4	0,7	1,1	1,5	1,2	1,1	1,2	0,9
	Kokaina	3,1	2,3	2,4	2,6	2,2	1,6	1,4	3,2
	Relevin	1,6	0,8	1,0	0,9	1,1	1,1	0,6	0,9
	Heroina	1,8	0,9	1,7	1,6	1,5	1,3	1,0	1,5
	Ecstasy	3,5	2,9	2,6	3,2	2,4	2,9	2,3	3,8
	Grzyby halucynogenne	2,1	1,4	2,0	1,9	1,6	2,5	1,8	2,6
	GHB	1,9	1,1	1,4	0,8	1,2	1,1	0,7	1,1
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,6	1,8	2,1	1,2	1,8	1,4	0,9	2,4
	Alkohol razem z tabletkami	5,6	6,4	4,2	4,8	4,5	5,1	5,1	7,8
	Sterydy anaboliczne	2,5	2,6	1,6	1,9	2,5	2,1	2,2	1,4
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem - kiedykolwiek w życiu	11,9	13,3	11,3	10,6	9,2	12,9	11,2	14,4

poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	41,9	45,3	37,4	38,9	39,0	39,6	38,3	48,7
	Substancje wziewne	8,7	5,1	6,4	7,9	6,7	7,5	7,4	6,1
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	21,1	22,5	20,9	20,0	18,5	21,1	17,2	22,1
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	8,8	6,1	5,1	6,2	5,8	7,6	5,2	5,4
	Amfetamina	8,0	8,6	2,8	6,6	4,5	6,3	4,7	7,8
	Metamfetamina	4,7	4,3	2,3	5,3	3,0	2,7	2,9	3,9
	LSD lub inne halucynogeny	6,2	4,9	2,9	5,4	4,2	3,9	4,0	5,4
	Crack	2,2	1,4	1,0	2,1	1,3	1,2	1,0	1,4
	Kokaina	4,4	4,4	2,0	5,3	3,5	4,2	2,9	4,7
	Relevin	2,9	1,2	0,6	1,3	0,7	2,0	0,6	0,5
	Heroina	2,8	1,3	1,5	2,8	1,3	2,7	1,0	1,2
	Ecstasy	6,8	6,9	2,8	6,9	5,9	4,9	5,1	6,9
	Grzyby halucynogenne	3,8	2,7	1,5	3,3	3,3	3,1	1,2	3,1
	GHB	2,4	1,0	0,7	1,6	1,2	1,0	0,8	0,7
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,5	2,7	1,4	2,8	1,3	2,4	2,4	1,6
	Alkohol razem z tabletkami	10,4	8,5	6,4	8,4	6,4	9,4	8,3	8,7
	Sterydy anaboliczne	3,8	2,4	1,9	2,9	2,8	2,6	1,8	3,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem - kiedykolwiek w życiu	26,2	30,3	23,6	26,8	26,1	23,4	22,9	34,3

W starszej kohorcie w Województwie Małopolskim, podobnie jak w dolnośląski, mazowieckim i wielkopolskim, próg 3% użytkowników przekroczyło sześć substancji: amfetamina, metamfetamina, LSD lub inne halucynogeny, kokainę, ecstasy i grzyby halucynogenne. W pozostałych województwach ta lista była krótsza.

Wprawdzie rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami nielegalnymi innymi niż przetwory konopi jest niewielkie i przez to słabo zróżnicowane, to jednak warto zauważyć, iż trzecioklasiści z Małopolski zajmują pierwsze miejsce pod względem używania metamfetaminy, kokainy oraz ecstasy. W przypadku tego ostatniego środka ex-aequo z kujawsko-pomorskim oraz wielkopolskim.

Nie odnotowano istotnych różnic w rozpowszechnieniu używania narkotyków w zastrzykach w porównywanych województwach.

W zakresie używania alkoholu z tabletkami lub z przetworami konopi uczniowie z Województwa Małopolskiego mieszczą się w środkowej strafie rankingu.

W obu kohortach używanie „dopalaczy” spotyka się podobnie często we wszystkich analizowanych województwach (tabela 96).

Tabela 96. Używanie dopalaczy kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Dolno- śląskie	Kujawsko- Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowiec- kie	Śląskie	Święto- krzyskie	Wielko- polskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	4,5	4,0	4,5	4,1	4,9	3,2	3,7	5,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	3,7	2,9	4,2	4,0	3,2	2,5	2,8	3,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,2	2,4	3,4	3,2	2,7	2,0	1,9	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	6,6	5,2	5,8	5,7	5,4	5,1	4,8	6,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	5,0	2,7	3,5	4,1	4,0	3,8	2,6	3,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,0	1,7	2,6	3,3	2,9	3,0	1,1	2,1

Dostępność substancji

Odsetki deklarujących łatwy dostęp do poszczególnych substancji w różnych województwach zostały podsumowane w tabeli 97.

W młodszej grupie mniej niż połowa badanych we wszystkich województwach deklaruje łatwy dostęp do papierosów.

Napoje alkoholowe są oceniane jako łatwe do zdobycia przez podobny odsetek badanych we wszystkich analizowanych województwach za wyjątkiem Województwa Wielkopolskiego oraz Województwa Śląskiego, gdzie deklarowany dostęp jest częściej oceniany jako łatwy.

Warto zauważyć, iż pod względem dostępności cydru i alcopopu Województwo małopolskie zajmuje ostatnie miejsce.

W przypadku marihuany lub haszyszu, amfetaminy oraz leków uspokajających lub nasennych największy odsetek młodzieży w województwach: kujawsko-pomorskim i dolnośląskim ocenia ją jako łatwą do zdobycia w porównaniu do młodzieży w innych województwach. Młodzież z Małopolski lokuje raczej w niższych rejestrach rankingu pod tym względem.

Wśród starszej młodzieży z Województwa Małopolskiego papierosy oraz napoje alkoholowe są oceniane jako łatwe do zdobycia przez wyższy odsetek badanych niż w większości innych województw. Pod względem ocen dostępności wódki, alcopopu oraz cydru uczniowie z Małopolski znaleźli się na pierwszym miejscu, zaś pod względem papierosów, piwa i wina – na drugim miejscu spośród analizowanych województw.

Marihuana lub haszysz jest podobnie oceniana jako łatwo dostępna przez uczniów ze wszystkich województw. Także dostępność amfetaminy, leków uspokajających lub nasennych oraz ekstazy jest oceniana w zbliżony sposób we wszystkich analizowanych województwach.

Tabela 97. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	44,8	42,6	39,8	38,8	37,6	44,2	36,5	42,4
	Piwo	48,1	46,4	46,3	43,3	43,1	52,7	41,9	49,6
	Cydr	30,9	23,2	23,1	18,5	23,4	34,4	21,2	24,6
	Alcopops	21,2	15,7	16,2	13,9	17,3	22,8	16,0	17,7
	Wino	37,9	37,3	35,2	35,8	34,3	45,7	34,1	41,5
	Wódka	35,4	33,5	32,8	33,9	30,8	43,0	30,2	38,1
	Marihuana lub haszysz	15,9	16,6	11,9	14,2	11,0	15,4	14,6	15,0
	Amfetamina	7,7	5,9	4,2	4,7	4,2	5,5	4,9	5,6
	Metamfetamina	6,6	4,9	4,1	4,2	3,7	5,2	5,2	5,1
	Leki uspokajające lub nasenne	25,3	23,1	21,4	20,7	19,1	21,0	19,3	22,7
	Ecstasy	8,0	7,6	5,7	5,8	4,6	4,7	5,8	6,2
	Kokaina	7,3	6,2	5,5	5,1	4,7	3,6	4,7	5,9
	Crack	5,7	3,9	3,6	3,2	3,0	3,3	4,4	4,7
	Heroina	6,1	4,7	5,6	4,2	4,1	2,7	5,0	4,4
Dopalacze	11,7	8,9	9,2	8,4	7,9	5,0	8,8	8,6	

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	63,6	77,3	66,7	78,9	66,0	67,5	70,4	79,7
	Piwo	67,1	83,7	75,6	85,7	76,4	73,2	76,7	87,5
	Cydr	54,5	66,4	59,6	70,8	63,2	57,7	64,6	69,7
	Alcopops	42,6	44,3	46,0	54,5	44,9	39,4	46,4	43,3
	Wino	63,0	80,9	70,5	83,5	70,6	68,4	72,7	84,0
	Wódka	59,3	79,7	67,4	82,6	67,8	67,0	70,3	82,0
	Marihuana lub haszysz	22,4	23,6	17,1	22,5	20,1	20,9	21,1	24,0
	Amfetamina	8,4	8,6	5,1	7,9	6,4	6,9	6,6	7,8
	Metamfetamina	7,7	6,9	4,2	6,7	6,5	5,3	6,1	5,8
	Leki uspokajające lub nasenne	25,4	25,5	22,1	25,4	24,0	22,0	24,4	24,3
	Ecstasy	9,8	9,7	6,1	9,4	8,5	7,5	10,7	10,2
	Kokaina	7,2	6,7	5,4	7,0	6,7	6,4	6,6	6,5
	Crack	5,7	4,1	3,9	4,9	5,3	4,6	4,7	3,4
	Heroina	6,4	5,0	4,0	4,8	5,2	4,6	4,8	4,1
Dopalacze	12,0	10,9	9,3	10,6	10,2	10,1	12,4	9,4	

Dane w tabeli 98. prezentują odsetki uczniów, którzy dokonywali zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

W młodszej kohorcie Województwa Małopolskiego odsetek kupujących piwo, był siódmym co do wielkości, zaś kupujących wino lub wódkę - szóstym.

Wśród starszych uczniów zaobserwowano inne prawidłowości. Odsetek młodzieży z Województwa Małopolskiego, która kupowała piwo i wódkę mieścił się w środku tabeli. W przypadku zakupów wódki starsza małopolska młodzież zajęła trzecie miejsce spośród wszystkich województw.

Tabela 98. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	28,5	24,8	23,7	21,0	19,9	31,0	22,1	27,5
	Wino	11,2	8,2	8,9	8,3	7,2	15,5	9,1	9,9
	Wódka	17,8	15,3	13,2	13,5	12,3	21,9	14,7	18,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	51,5	57,8	59,3	55,8	53,1	57,2	52,7	59,3
	Wino	22,6	26,6	25,0	25,5	20,8	30,8	22,8	24,8
	Wódka	29,9	39,4	34,3	37,0	32,2	36,7	31,8	41,4

Tabela 99. prezentuje dane dotyczące miejsc, gdzie według badanych można łatwo kupić marihuanę lub haszysz.

Uczniowie z młodszej kohorty Województwa Małopolskiego należą do gorzej poinformowanych o miejscach gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz. Mniejsze odsetki badanych znających takie miejsca notujemy tylko w województwach: mazowieckim i śląskim.

W starszej kohorcie natomiast uczniowie z Małopolski znajdują się wśród trzech czołowych województw. Wyższe odsetki znających takie miejsca notujemy tylko w województwach: lubelski i śląskim.

Wedle ocen uczniów z młodszej kohorty lista trzech najbardziej popularnych miejsc zakupu we wszystkich województwach obejmuje ulicę i park, szkołę i mieszkanie dealera, jedynie w Województwie Dolnośląskim od mieszkania dealera bardziej popularna jest dyskoteka lub bar. Warto zauważyć, iż w uczniowie z Województwa Małopolskiego w stosunkowo niskim odsetku wskazują na szkołę jako potencjalne miejsce zakupu marihuany lub haszyszu. Pod tym względem znaleźli się oni na szóstym miejscu wyprzedzając uczniów z województw: śląskiego oraz lubelskiego.

W starszej grupie analogiczna lista trzech miejsc najczęściej wskazywanych przez badanych obejmuje ulicę i park, mieszkanie dealera oraz dyskotekę lub bar. Szkołę, jako miejsce gdzie łatwo kupić przetwory konopi, relatywnie najrzadziej wskazywano w Województwie Lubelskim. Na przedostatnim miejscu pod tym względem znaleźli się uczniowie z Województwa Małopolskiego razem z uczniami z Województwa Świętokrzyskiego.

Tabela 99. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	57,6	57,1	62,6	63,0	65,6	68,0	61,6	60,6
	Ulica, park	23,6	22,7	21,1	22,0	18,6	15,1	20,1	22,5
	Szkoła	13,7	14,6	11,8	12,1	11,5	10,4	10,7	10,5
	Dyskoteka, bar	12,9	11,7	7,9	9,8	10,6	8,4	9,8	10,7
	Mieszkanie dealera	12,3	12,4	10,6	10,7	10,6	9,6	13,4	11,3
	Internet	11,0	10,2	9,6	9,3	10,3	6,8	8,4	9,2
	Inne miejsce	7,9	7,3	5,4	5,4	5,2	6,8	7,8	7,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	48,4	48,5	58,3	54,9	52,2	59,9	54,0	47,3
	Ulica, park	28,3	26,4	20,8	23,9	25,0	22,1	27,6	27,8
	Szkoła	18,9	15,6	13,1	14,9	16,3	16,7	14,9	16,9
	Dyskoteka, bar	20,0	21,0	15,1	16,4	17,6	15,3	18,1	21,3
	Mieszkanie dealera	19,9	21,0	14,0	17,6	16,6	13,8	19,7	19,6
	Internet	11,1	11,4	11,3	11,0	10,9	11,6	11,9	11,6
	Inne miejsce	6,3	7,3	5,2	6,0	9,6	5,4	4,6	6,3

Tabela 100. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji jako bardzo duże

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	12,7	11,6	15,2	10,6	10,6	12,7	13,0	9,6
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	72,6	77,2	74,6	72,5	76,8	70,2	74,4	72,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	6,5	5,9	8,1	6,2	5,6	8,5	5,5	4,7
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	32,0	30,8	36,1	33,8	37,2	33,6	31,8	34,0
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	68,1	73,0	71,3	69,2	75,0	67,5	69,4	73,6
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	53,4	54,2	55,2	52,1	59,6	49,0	56,6	50,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	23,8	23,9	31,2	25,6	26,3	23,0	25,9	22,2
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	27,6	27,6	34,7	29,2	30,5	27,1	28,5	26,3
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	56,3	60,3	66,4	59,0	64,4	55,1	61,1	59,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	36,8	34,6	41,7	34,1	36,2	36,3	36,8	32,8
	Biorą ecstasy regularnie	67,8	71,8	73,5	67,6	70,6	66,3	72,3	73,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	45,1	44,2	48,7	42,2	43,8	46,5	45,0	41,2
	Biorą amfetaminę regularnie	76,9	82,3	80,4	75,9	79,8	75,1	81,4	80,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	43,3	40,1	46,1	40,8	40,2	42,1	41,3	40,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	46,8	42,3	44,2	36,2	41,9	43,2	44,0	42,6
Biorą dopalacze regularnie	81,0	86,3	83,4	79,9	83,9	81,6	83,6	87,2	

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	13,6	11,2	14,7	13,9	11,7	12,9	13,0	12,7
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	74,4	77,8	75,3	76,1	76,6	73,3	80,6	79,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	6,1	6,2	7,4	7,2	4,9	8,5	7,0	6,6
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	33,8	39,0	36,0	36,1	37,5	34,2	35,4	38,8
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	71,2	77,9	71,1	72,5	74,3	66,9	75,2	77,6
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	51,9	48,0	47,0	45,6	48,4	48,0	53,9	47,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	17,6	15,6	20,3	19,5	17,5	19,0	17,8	17,0
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	21,1	21,1	24,9	22,9	21,9	22,6	23,1	21,2
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	54,7	58,7	59,5	54,3	55,4	50,0	58,6	55,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy esctasy	35,9	35,4	37,9	35,1	35,5	39,0	35,8	37,4
	Biorą esctasy regularnie	69,5	76,1	73,5	73,5	72,3	66,2	74,9	76,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	47,2	47,3	52,4	47,5	48,3	50,2	50,5	49,8
	Biorą amfetaminę regularnie	79,0	83,6	79,4	80,6	82,9	77,8	84,7	85,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	43,9	44,8	49,3	43,5	44,7	44,6	44,8	47,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	43,0	46,0	49,5	40,3	46,3	46,6	51,6	49,9
Biorą dopalacze regularnie	82,5	88,0	85,4	79,2	85,9	79,1	90,9	88,1	

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Ocena ryzyka związanego z używaniem substancji jest zróżnicowana w zależności od województwa i analizowanej substancji (tabela 100). W grupie uczniów z młodszej kohorty największe ryzyko związane z rekreacyjnym używaniem tytoniu dostrzegane jest przede wszystkim przez uczniów z województwa Lubelskiego, z kolei związane z regularnym paleniem co najmniej jednej paczki dziennie przez uczniów z województwa Kujawsko-Pomorskiego. Uczniowie z Województwa Śląskiego najrzadziej dostrzegali ryzyko wynikające z regularnego palenia, tuż za nimi ulokowali się uczniowie z Województwa Małopolskiego.

Wypijanie napojów alkoholowych w ilości 1 lub 2 drinki prawie codziennie, 4 lub 5 drinków prawie codziennie bądź 5 drinków lub więcej w czasie weekendu, jako zachowanie, które wiąże się z dużym ryzykiem powstania szkód, było najczęściej postrzegane przez pierwszoklasistów z Województwa Mazowieckiego. Pod względem oceny ryzyka związanego z wypijaniem 5 drinków lub więcej w czasie weekendu uczniowie z Województwa Małopolskiego ulokowali się na szóstym miejscu. Niższe odsetki zanotowano jedynie w województwach: śląskim i wielkopolskim.

W odniesieniu do postrzegania ryzyka wystąpienia szkód z powodu palenia marihuany lub haszyszu, jest ono najczęściej dostrzegane przez uczniów z województwa Lubelskiego. Ryzyko wystąpienia szkód związanych z eksperymentowaniem i rekreacyjnym używaniem przetworów konopi najrzadziej było zauważane przez badanych z województwa Wielkopolskiego, natomiast związane z regularnym paleniem marihuany przez uczniów z Województwa Śląskiego. Uczniowie szkół w Małopolsce lokują się pod tym względem w środku rankingu.

Oceny szkodliwości eksperymentalnego używania amfetaminy i ekstazy, a także ich regularnego używania lokują małopolskich pierwszoklasistów na dalekim siódmym miejscu w rankingu województw. Niższe wyniki uzyskali tylko wielkopolscy uczniowie, jeśli chodzi o eksperymentowanie i uczniowie z

Województwa Śląskiego, gdy w grę wchodzi regularne używanie tych substancji.

Piętnasto-szesnastolatki z Województwa Małopolskiego w najniższych odsetkach dostrzegają ryzyko związane z próbowaniem, a także regularnym używaniem, nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy”.

W ocenie uczniów z starszej kohorty ryzyko wystąpienia szkód związane z paleniem papierosów od czasu do czasu jest dostrzegane przez uczniów z Województwa Małopolskiego w większym odsetku niż w większości województw. Pod tym względem małopolscy uczniowie zajęli drugie miejsce po uczniach z lubelskiego.

Ryzyko wystąpienia szkód w wyniku picia napojów alkoholowych jest najczęściej dostrzegane przez badanych z województwa Kujawsko-Pomorskiego (picie małych i dużych ilości alkoholu codziennie) oraz Świętokrzyskiego (picie dużych ilości alkoholu w weekendy). Uczniowie z Małopolski w najmniejszym odsetku ze wszystkich województw wiążą z ryzykiem szkód wypijanie 5 drinków lub więcej w czasie weekendu.

Siedemnasto-osiemnastolatki z województwa Lubelskiego najczęściej dostrzegali ryzyko wynikające z używania przetworów konopi - zarówno z eksperymentowaniem, paleniem rekreacyjnym oraz regularnym. Eksperymentowanie było najrzadziej postrzegane jako ryzyko przez uczniów z Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Z kolei używanie przetworów konopi od czasu do czasu było najrzadziej postrzegane jako zachowanie ryzykowne przez respondentów z Województwa Wielkopolskiego, a ponadto z województw: dolnośląskiego i kujawsko-pomorskiego. Uczniowie z Województwa Małopolskiego znaleźli się na przedostatnim miejscu pod względem odsetka traktujących jako bardzo ryzykowne regularne palenie marihuany lub haszyszu. Ostatnie miejsce należy do uczniów z Województwa Śląskiego.

Eksperymentowanie z takimi substancjami jak amfetamina było łączone z ryzykiem wystąpienia szkód najczęściej przez uczniów z Województwa Lubelskiego, natomiast eksperymentowanie z ecstazy przez respondentów z

województwa Śląskiego. Uczniowie z Województwa Małopolskiego w najmniejszy odsetkach spośród wszystkich województw dostrzegali duże ryzyko związane z próbowaniem ekstazy.

Siedemnasto-osiemnastolatkowie z Małopolski w porównaniu z rówieśnikami z innych województw najrzadziej uważali za ryzykowne próbowanie „dopalaczy”. Pod względem ocen ryzyka związanego z regularnym używaniem tych substancji znaleźli się na przedostatnim miejscu, przed uczniami z Województwa Śląskiego.

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Jedno z pytań ankiety sondowało spodziewaną reakcję rodziców na picie napojów alkoholowych, gdyby do takich zachowań doszło. W tabeli 101. zestawiono odsetki badanych, którzy zadeklarowali, że rodzice pozwoliliby na takie zachowanie.

Uczniowie z młodszej kohorty z Województwa Małopolskiego w najmniejszych odsetkach deklaruowali przyzwolenie ze strony ojca i matki na swoje picie napojów alkoholowych. Najbardziej liberalnymi okazali się rodzice piętnasto-szesnastolatków z Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W starszej kohorcie obserwujemy odmienne rozkłady. Wprawdzie rodzice uczniów z Województwa Kujawsko-Pomorskiego tutaj także okazują się być na pierwszym miejscu pod względem przyzwolenia na picie alkoholu przez ich dzieci, ale rodzice uczniów z Województwa Małopolskiego lokują się na trzecim miejscu.

Tabela 101. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych

Poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	28,2	38,7	24,1	22,0	33,5	32,1	31,8	35,2
	Matka	28,8	38,2	22,5	21,7	34,4	33,5	30,1	37,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	47,1	71,7	49,2	62,6	58,2	50,3	57,7	66,1
	Matka	50,9	75,3	52,8	65,7	60,5	53,2	61,5	70,7

Tabela 102. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

poziom klasy		Dolno-śląskie	Kujawsko-Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowieckie	Śląskie	Świętokrzyskie	Wielkopolskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	19,1	21,0	16,5	16,8	19,1	17,3	18,3	19,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	12,7	10,8	9,2	9,8	9,8	10,0	10,0	10,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	6,9	5,3	5,5	5,0	5,2	6,8	5,2	4,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	21,2	22,1	19,3	22,5	25,6	18,4	21,6	25,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	13,3	12,3	11,1	15,1	14,8	10,6	12,8	18,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	8,1	6,9	7,0	10,8	9,2	6,9	7,6	11,6

Gry hazardowe

Rozpowszechnienie grania w gry hazardowe jest słabo zróżnicowane między województwami, dla których mamy dane do porównań (tabela 102). Wyniki z Województwa Małopolskiego w odniesieniu do młodszej kohorty sugerują mniejsze rozpowszechnienie grania w gry hazardowe. W zakresie grania kiedykolwiek w życiu pierwszoklasiści z małopolski znaleźli się na przedostatnim miejscu, zaś w zakresie grania w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem – na ostatnim.

Uczniowie ze starszej kohorty Małopolski natomiast zajmują drugie miejsce jeśli chodzi o granie w gry hazardowe w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwsze miejsce należy do uczniów z Wielkopolski.

Wiarygodność wyników

Odsetki uczniów, którzy w anonimowym badaniu ankietowym nie przyznaliby się do palenia marihuany, gdyby to robili, są w obu kohortach w Województwie Małopolskim najwyższe spośród wszystkich analizowanych województw (tabela 103). To zastawienie sugeruje, że wyniki badania w Województwie Małopolskim zasługują na relatywnie mniejsze zaufanie, niż w innych województwach.

Tabela 103. Poziom zaufania respondentów (odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania substancji, gdyby ich używał)

Poziom klasy	Dolno- śląskie	Kujawsko- Pomorskie	Lubelskie	Małopolskie	Mazowiec- kie	Śląskie	Święto- krzyskie	Wielko- polskie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	16,2	13,3	15,7	17,3	14,1	13,5	15,3	12,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	11,5	9,1	10,8	13,0	12,8	12,2	7,0	9,0

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badania w Województwie Małopolskim w 2019 r. skłaniają do sformułowania kilku wniosków, a w ślad za nimi kilku rekomendacji.

Młodzież małopolska wedle wyników badania zrealizowanego w 2019 r. jawi się nadal jako silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne. Większość wskaźników dotyczących substancji nielegalnych także jest dość wysoka, chociaż niższa niż w przypadku substancji legalnych.

Niski poziom rozpowszechnienia używania dopalaczy sugeruje, iż w zakresie ograniczania ich używania osiągnięto pewien sukces. Cieszyć powinny bardzo wysokie odsetki traktujących dopalacze jako szczególnie ryzykowne. Nie odbiegają one od ocen ryzyka związanego z używaniem takich narkotyków jak amfetamina, lub ecstasy. i to zarówno na poziomie pierwszych prób jak i regularnego używania. W dalszym ciągu jednak dostępność dopalaczy ocenia jest wyżej niż dostępność narkotyków. Stanowi to wyzwanie dla służb odpowiedzialnych za ograniczanie podaży tych substancji.

Rekomendacje dla polityki wobec substancji psychoaktywnych w Województwie Małopolskim wypada zacząć od podkreślenia, że prowadzenie działań profilaktycznych adresowanych do młodzieży szkolnej powinno stanowić nadal bezwzględny priorytet.

Rozpowszechnienie picia alkoholu wśród badanych, zwłaszcza w młodszej kohorcie, nie spełnia postulatów abstynencyjnego paradygmatu profilaktyki adresowanej do niepełnoletnich. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych powinno zatem stanowić bezwzględny priorytet. Wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych w opiniach uczniów młodszych skłania do zwrócenia bacznej uwagi na kwestie sprzedaży alkoholu niepełnoletnim. Pierwszoklasiści w znacznym odsetku raportują dokonywanie zakupów napojów alkoholowych, mimo swojego młodego wieku. Zintensyfikowanie działań kontrolnych w tym zakresie wydaje się koniecznym uzupełnieniem działań profilaktycznych skierowanych na ograniczanie popytu na napoje alkoholowe wśród młodzieży.

Kontrola sprzedaży alkoholu ze względu na wiek nabywcy jest szczególnie trudna w warunkach tak silnie - jak w Polsce - rozbudowanej sieci sprzedaży napojów alkoholowych. Jej redukcja mogłaby wydatnie pomóc w ograniczeniu picia również wśród młodzieży. Warto dodać, że ograniczenia sprzedaży napojów alkoholowych są jednym ze sposobów zmniejszania spożycia alkoholu o potwierdzonej skuteczności, oczywiście, jeśli udaje się je rzeczywiście wyegzekwować.

Badanie ESPAD pozwoliło na pomiar czynników chroniących i czynników ryzyka używania substancji psychoaktywnych przez młodzież (Kafetzopoulos 2006).

Przechodząc do rekomendacji w zakresie profilaktyki trzeba wskazać, że szczególnym wyzwaniem jest znaczne rozpowszechnienie palenia tytoniu i picie alkoholu przez dziewczęta. Wyniki uzyskane w Województwie Małopolskim w 2019 r. potwierdziły znaczną skalę potrzeb w zakresie profilaktyki alkoholowej oraz tytoniowej adresowanej do dziewcząt. Oznacza to potrzebę opracowania programów profilaktycznych uwzględniających specyfikę dziewcząt jako adresatów. Wydaje się, że przygotowując takie programy można odwołać się do kwestii zdrowia prokreacyjnego.

Istotnym czynnikiem sprzyjającym używaniu substancji psychoaktywnych są pozytywne oczekiwania wobec tych substancji. Małopolscy uczniowie, podobnie jak ich rówieśnicy w całym kraju spodziewają się raczej konsekwencji pozytywnych picia alkoholu i palenia marihuany niż skutków negatywnych. Takie wzory antycypacji sprzyjają sięganiu po substancje psychoaktywne, wskazując jednocześnie pole interwencji profilaktycznych. Programy skierowane na zmianę tych oczekiwań mogą przyczynić się do zmniejszenia rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych przez młodzież. Podobnie jest z oceną ryzyka, zwłaszcza jeśli chodzi o przetwory konopi. Znaczna część młodzieży podziela pogląd o znikomej szkodliwości palenia marihuany. Jednocześnie wielu nastolatków ma w swoim otoczeniu przyjaciół, którzy sięgają po tę substancję.

Ważnym czynnikiem chroniącym młodzież przed picciem napojów alkoholowych są prawidłowe postawy rodzicielskie, a w szczególności brak przyzwolenie na picie napojów alkoholowych, przynajmniej do czasu osiągnięcia pełnoletności. Wprawdzie w Województwie Małopolskim odsetki ojców i matek zezwalających swoim pociechom w wieku 15-16 lat na picie alkoholu należą do niższych na tle innych

województw, to jednak tylko nie więcej niż 65% z nich spotyka się z takim bezwzględnym zakazem ze strony swoich rodziców. Wyniki badania wskazują zatem na potrzebę edukacji rodziców w tym zakresie.

Nowymi formami wprowadzania nikotyny do organizmu są e-papierosy oraz fajki wodne. To drugie zjawisko ma w Polsce charakter marginalny, natomiast e-papierosy zdobywają sobie uznanie szerokich kręgów młodzieży. Już obecnie odsetek pierwszoklasistów, którzy próbowali e-papierosów nie odbiega znacząco od odsetka, tych którzy próbowali palić tradycyjne papierosy. Przekonanie o mniejszym ryzyku związanym z używaniem e-papierosów, niż paleniem tytoniu może sprzyjać tendencji wzrostowej tego zjawiska. Wydaje się, iż działań profilaktycznych w tym zakresie adresowanych do nastolatków staje się potrzebą chwili.

Nowym problemem ujawnionym przez badanie ESPAD jest intensywna obecność nastolatków w mediach społecznościowych. Wprawdzie rozpowszechnienie tego problemu nie jest jeszcze szczególnie duże, to jednak warto pomyśleć o ofercie profilaktycznej w tym zakresie.

Przypisy

1. Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J. (2007) Validation of the „problematic use of narcotics” (PUN) screening test for drug using adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007), 640-646.
2. Beck F, & Legleye S. (2003). Drogues et adolescents. Usages de drogues et contextes d’usage entre 17 et 19 ans, évolutions récentes, ESCAPAD (2002). Paris: OFDT.
3. Kafetzopoulos E. (2006) Risk and protective factors in adolescent and youth drug use. W: Young people and Drugs. Care and Treatment. Strasbourg. Pompidou Group, Council of Europe.